

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA

Jūratės Peciukonytės,
dieninio skyriaus
5 kurso studentės

Magistro darbas

**TERORO AKTO TRAKTUOTĖ LR BK, KITŲ VALSTYBIŲ ĮSTATYMUOSE IR
TARPTAUTINIUOSE TEISĖS AKTUOSE**

DEFINITION OF ACT OF TERRORISM ACCORDING TO THE PENAL CODE OF
LITHUANIA, CRIMINAL LAWS OF FOREIGN STATES AND INTERNATIONAL LAW

Vadovas doc. dr. G. Švedas

Recenzentas doc. dr. A. Abramavičius

Vilnius, 2007 m.

Turinys

Ižanga.....	2
I. Teroro aktas naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.....	6
II. Objektvieji teroro akto sudėties požymiai.....	7
II.1. Teroro akto objektas.....	7
II.2. Teroro akto objektyvioji pusė.....	9
II.3. Teroro akto reglamentavimas tarptautinėse konvencijose dėl kovos su terorizmu.....	13
II.4. Objektvieji teroro akto požymiai 2002 m. birželio 13 d. ES Pagrindų sprendime „Dėl kovos su terorizmu“.....	21
II.5. Teroro aktas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose.....	23
III. Subjektyvieji teroro akto sudėties požymiai.....	32
III.1. Teroro akto subjektas.....	32
III.2. Teroro akto subjektyvioji pusė.....	35
III.3. Subjektyvieji teroro akto požymiai tarptautiniuose teisės aktuose.....	35
III.4. Tikslas, kaip teroristinio nusikaltimo požymis ES Pagrindų sprendime „Dėl kovos su terorizmu“.....	37
III.5. Teroro akto subjektyviosios pusės požymiai užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose.....	40
IV. Kvalifikuota teroro akto sudėtis.....	44
V. Bendrininkavimo požymiai teroro akto normoje.....	47
V.1. Teroristinės grupės požymiai LR BK ir ES Pagrindų sprendime „Dėl kovos su terorizmu“.....	48
Išvados.....	57
Santrauka.....	59
Summary.....	60
Literatūros sąrašas.....	61

Ižanga

Lietuva yra pilnateisė daugelio tarptautinių organizacijų, o visų pirma Jungtinių Tautų, NATO, Europos Sąjungos ir kt. institucijų narė. Šiandien pasaulį krečia teroristiniai aktai, kurių sukelta grėsmė yra beprecedentė.¹ Todėl vienas iš prioritetinių minėtų organizacijų uždavinių yra veiksmingai plėtoti ir įgyvendinti kovos prieš terorizmą priemonės. Jungtinių Tautų rėmuose yra priimta 12 tarptautinių konvencijų, skirtų kovai su terorizmu, kuriose valstybės narės įpareigojamos savo nacionaliniuose įstatymuose kriminalizuoti konvencijose apibrėžtus teroristinius nusikaltimus. Europos Sąjungos Taryba 2002 m. birželio 13 d. priėmė Pagrindų Sprendimą dėl kovos su terorizmu², kuris apibrėžia teroristinių nusikaltimų požymius ir įpareigoja valstybes nares perkelti šio Sprendimo nuostatas į nacionalinius įstatymus, atsižvelgiant į laisvę pasirinkti tokio įgyvendinimo priemonės. Minėtų tarptautinių aktų tikslas – pasiekti, kad už teroristinius nusikaltimus būtų efektyviai baudžiama pagal valstybių nacionalinius įstatymus. Taigi įgyvendindama šiuos įsipareigojimus Lietuva turi sukonstruoti nacionalinių įstatymų nuostatas taip, kad jos atitiktų šiuose tarptautiniuose dokumentuose keliamus reikalavimus.

Teroro aktas yra viena iš tų Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau LR BK) numatytų nusikaltimų sudėčių, glaudžiai susijusių su tarptautinių teisės aktų, dėl kovos su terorizmu, nuostatomis. 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiame LR BK³ įtvirtinta teroro akto sudėtis ženkliai skiriasi lyginant ją su anksčiau galiojusiame LR BK⁴ numatyta sudėtimi. Esminius teroro akto normos pakeitimus sąlygojo pagrindinių tarptautinių konvencijų, skirtų kovai su terorizmu, ratifikavimas ir jų nuostatų derinimas su nacionaliniais įstatymais.

Šio magistro darbo tikslas - išanalizuoti, kaip (ir ar) LR BK nuostatos, numatančios atsakomybę už teroro aktą, atitinka tarptautinius įsipareigojimus, kuriuos yra prisiėmusi Lietuvos Respublika, o taip pat apžvelgti užsienio valstybių praktiką įgyvendinant tokio pat pobūdžio įsipareigojimus. Autorės iškelti uždaviniai: išnagrinėti LR BK 250 str. įtvirtintą teroro akto sudėtį, apibrėžti teroro akto sąvoką; išanalizuoti tarptautinius teisės aktus, apibrėžiančius teroristinius nusikaltimus, išskirti šiuose dokumentuose numatytų teroristinių

¹ Terrorism Prevention Branch Brochure. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 02 05]. Prieiga per internetą: <http://unodc.org/pdf/crime/terrorism/_GPT_April2005.pdf>

² 2002 m. birželio 13 d. Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimas dėl kovos su terorizmu (2002/475/TVR).

³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 89- 2741.

⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Įsigaliojo nuo 1961 09 01 iki 2003 04 30; Negalioja nuo 2003 05 01.

nusikaltimų požymius; įvertinti ar LR BK nuostatos, reglamentuojančios teroristinius nusikaltimus, dera su tarptautinių teisės aktų normomis; išnagrinėti ir atskleisti veikų, priskiriamų teroristiniams nusikaltimams, reglamentavimo ypatumus užsienio valstybėse: Prancūzijoje, Suomijoje, Latvijoje, Rusijoje, Australijoje.

Darbo tikslai nulėmė jo struktūros ypatumus. Pirmoje darbo dalyje trumpai apžvelgiama teroro akto sudėties reglamentavimo LR BK raida. Antroje ir trečioje darbo dalyje analizuojami teroro akto sudėties požymiai. Atskirose darbo dalyse nagrinėjami kvalifikuotos teroro akto sudėties požymiai bei bendrininkavimo normos teroro akto sudėtyje. Minėtų požymių analizė pateikiama lygiagrečiai nagrinėjant LR BK, tarptautinių teisės aktų bei užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų nuostatas.

Atsižvelgiant į darbo tikslą pasirinktas objektas yra teroro aktas, kaip konkreti nusikalstamos veikos sudėtis. Terorizmas, kaip baudžiamoji-teisinė kategorija, t.y. kaip rūšinis nusikaltimas priskirtinas šio darbo tyrimo objektui tik tiek, kiek tai susiję su teroro akto sudėties analize LR BK, tarptautiniuose teisės aktuose bei kitų valstybių įstatymuose.

Nagrinėjant darbo objektą ir siekiant iškeltų uždavinių pasiremta įvairiais mokslo metodais. Istorinis metodas buvo naudojamas dėstant teroro akto reglamentavimo LR BK raidos aspektus. Nagrinėjant LR BK numatytą teroro akto sudėtį daugiausia remtasi analizės, sisteminiu metodais. Analizės ir sintezės metodai buvo aktualūs nagrinėjant tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtintus teroristinių nusikaltimų požymius. Lyginamasis metodas naudotas siekiant suformuluoti išvadas dėl tarptautinių teisės aktų nuostatų įgyvendinimo LR BK. Aprašomasis, lyginamasis, apibendrinimo metodai taikyti nagrinėjant užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų nuostatas bei išskiriant teroristinių nusikaltimų reglamentavimo šiose valstybėse ypatumus. Darbe taip pat naudoti teleologinis, semantinis metodai.

Lietuvoje iki šiol teisinei teroro akto sudėties, įtvirtintos LR BK, bei tarptautinių nuostatų, susijusių su teroristinių nusikaltimų reglamentavimu, analizei dėmesio buvo skiriama nedaug. Naujajame LR BK numatytą teroro akto sudėtį baudžiamuoju teisiniu aspektu vertino A. Gutauskas,⁵ kuris iš esmės apsiribojo tik LR BK numatytų nuostatų analize. Įvairiais aspektais LR BK numatyta teroro akto sudėtis aptariama A. Gutausko, R. Kalesnyko, D. Petrošiaus, E. Spruogio ir kt. autorių moksliniuose straipsniuose. Paminėtina A.

⁵ GUTAUSKAS, A. Terorizmo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. [Interaktyvus] *Teisė*, 2005, nr. 54. [žiūrėta 2006-11-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/teise/54/straipsniai/str7.pdf>>.

Abramavičiaus, D. Mickevičiaus ir G. Švedo, knyga “Europos sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje,”⁶ kurioje pateikiama ES 2002 m. birželio 13 d. Pagrindų sprendimo dėl kovos su terorizmu įgyvendinimo LR BK analizė ir kurios išvados buvo pasiremta šiame darbe.

Minėtuose darbuose teroro akto norma bei tarptautinių teisės aktų nuostatos analizuojamos tik vienu ar kitu aspektu. Šis magistro darbas originalus tuo, kad jame analizuojami ne tik tarptautiniai, Europos Sąjungos teisės aktai, bet ir pateikiama kai kurių užsienio valstybių praktika numatant atsakomybę už teroristinius nusikaltimus. Darbo planas leido išdėstyti teroro akto normos lyginamąją analizę nacionaliniu, Europos Sąjungos, tarptautiniu aspektais, kuri atskleidė egzistuojančius teroro akto sudėties požymių skirtumus ar panašumus tarp LR BK nuostatų, tarptautinių teisės aktų bei užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų ir leido suformuluoti tyrimo išvadas.

Darbo objekto tyrimui naudoti tarptautiniai Jungtinių Tautų, Europos Sąjungos teisės aktai, kovoje su terorizmu. Daugiausia dėmesio skiriama: 1977 m. Europos konvencijai dėl kovos su terorizmu, 1999 m. Jungtinių Tautų tarptautinei konvencijai dėl kovos su terorizmo finansavimu, 1997 m. Jungtinių Tautų tarptautinei konvencijai dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais bei 2002 m. Europos Sąjungos Tarybos Pagrindų sprendimui dėl kovos su terorizmu). Svarbūs darbo šaltiniai yra Lietuvos Respublikos BK bei kiti įstatymai, užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai. Darbe naudota Lietuvos Respublikos baudžiamosios teisės literatūra: baudžiamosios teisės vadovėliai, lietuvių mokslininkų, A. Abramavičiaus, D. Mickevičiaus ir G. Švedo, knyga “Europos sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje”, kitų autorių (A. Abramavičiaus, A. Gutausko, A. Paukštės, E. Spruogio) moksliniais straipsniai. Darbe remtasi užsienio valstybių autorių I. Baseckio, J. Legečenko, V. Krieken ir kt. darbais. Rašant šį darbą jo autorė neturėjo galimybės pasiremti ar apibendrinti teismų praktikos, nes šiame darbe nagrinėjamu klausimu ji dar nėra susiformavusi.

⁶ABRAMAVIČIUS, A; MICKEVIČIUS, D; ŠVEDAS, G. *Europos sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.

I. Teroro aktas naujame Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse

Pirmą kartą teroro akto sudėtis įtvirtinta anksčiau galiojusiam LR BK⁷ 1998 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymu.⁸ 2000 m. – 2003 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė eilę įstatymų, kuriais ratifikavo pagrindines konvencijas dėl kovos su terorizmu, todėl kai kurios LR BK numatytos nusikalstamų veikų sudėtys buvo pakeistos arba išdėstytos nauja redakcija. Iki šiandieninės redakcijos, teroro akta reglamentuojantis straipsnis buvo kelis kartus keistas ir pildytas.⁹ LR BK 250 str., numatantis baudžiamąją atsakomybę už teroro aktą, susideda iš septynių dalių ir numato gana platų nusikalstamų veikų sąrašą: sprogmenų padėjimas, sprogdinimas, padegimas, radioaktyviųjų, biologinių, cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimas, bendrininkų, organizuotos ar teroristinės grupės minėtoms veikoms daryti kūrimas, dalyvavimas jos veikloje, tokios grupės finansavimas, materialinės ar kitokios paramos teikimas. Pirmojoje teroro akto sudėties redakcijoje numatyta nusikalstamos veikos sudėtis apėmė tik sprogmenų padėjimą, sprogdinimą ar padegimą. Teroro akto sudėties požymių išplėtimas – tarptautinių teisės aktų dėl kovos su terorizmu įgyvendinimo LR BK rezultatas.

Dabartiniame LR BK teroro akto sudėtis įtvirtinta LR BK XXXV skyriuje “Nusikaltimai visuomenės saugumui”. Šiame skyriuje reglamentuojami ir nusikaltimų visuomenės saugumui sistemą sudaro: nusikalstamas susivienijimas (LR BK 249 str.), teroro aktas (LR BK 250 str.), terorizmo kurstymas (LR BK 250 (1) str.), orlaivio, laivo arba stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimas (LR BK 251 str.), žmogaus pagrobimas įkaitu (LR BK 252 str.).

Kiekvieną nusikalstamą veiką sudaro objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma: objektas, objektyvioji pusė, subjektas, subjektyvioji pusė. Be mokslinio kiekvieno požymio

⁷ *Cit. op. 4.*

⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 35, 54, 54 (1), 131 (1), 227 (2), 234, 234 (1), 294, 295, 321 (2) straipsnių pakeitimo ir papildymo 227 (3) straipsniu įstatymas – Žin., 1998, Nr. 51 – 1396 (98.06.03);

⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 22, 24, 42, 43, 49, 50, 54 (1), 71, 75, 105, 227(1), 227(3) straipsnių pakeitimo įstatymas – Žin., 1998, Nr. 115 – 3238 (98.12.31); Baudžiamojo kodekso, patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas – Žin., 2000, Nr. 89 – 2741 (00.10.25); Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 541, 542, 2261, 2273 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 2082 straipsniu įstatymas – Žin., 2002, Nr. 73 – 3098 (2002-07-19); Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 rugsėjo 26 d. įstatymu VIII-1968, 4, 7, 9, 23, 25, 37, 39, 44, 46, 47, 48, 51, 61, 62, 65, 67, 74, 75, 90, 92, 95, 97, 102, 105, 118, 189, 199, 202, 212, 213, 215, 227, 249, 250, 251, 257, 260, 263, 272, 281, 291 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 39(1) ir (3061) straipsniais – Žin., 2003, Nr. 38 – 1733 (2003-04-24);

tyrimo teroro akto sąvokos atskleidimas neįmanomas. Objektiveji teroro akto sudėties požymiai yra labai svarbūs, nes padeda atriboti teroro aktą nuo kitų nusikaltimų bei leidžia padaryti išvadas apie kaltininko subjektyviąją pusę.

II. Objektiveji teroro akto sudėties požymiai

II.1. Teroro akto objektas

Jau pats minėto skyriaus pavadinimas “Nusikaltimai visuomenės saugumui” įvardija teroro akto kėsinimosi objektą. Pagrindinis tiesioginis teroro akto objektas yra visuomenės saugumas. Visuomenės saugumas suprantamas kaip bendras žmonių poreikis gyventi saugioje visuomeninėje aplinkoje, kurioje užtikrinama apsauga nuo pavojų žmonių gyvybei, sveikatai ir turtui. Tai sistema santykių, atsirandančių kuriant saugias visuomenės gyvavimo, įvairių jos institutų vystymosi sąlygas ir į kuriuos žmonės sueina savo kasdienėje veikloje. Literatūroje išskiriami objektiveji ir subjektyvūs visuomenės saugumo kriterijai.¹⁰ Objektiveji kriterijus reiškia teisinio reguliavimo apsaugos lygį, teisėsaugos ir kitoms institucijoms atliekant savo funkcijas. Subjektyvūs kriterijus atspindi tam tikrą visuomeninės psichologijos dalį: savo ir kitų asmenų saugumo suvokimas, visuomeninės rimties būklė, pasitikėjimas valstybinių ir visuomeninių valdymo bei reguliavimo institutų funkcionavimu.

Visuomenės saugumas iš esmės apima neapibrėžtą teisinių gėrių ratą¹¹ ir neturi materialios išraiškos. Nebūtų klaidinga teigti, kad bet kokia baudžiamajame kodekse įtvirtinta nusikalstama veika tiesiogiai ar netiesiogiai kėsinamasi į visuomenės saugumą. Tačiau teroro akto atveju “visuomenės saugumas” suprantamas kiek kitaip. Darant šį nusikaltimą grėsmė visuomenės saugumui paprastai siejama su pavojumi ne konkrečiam individui, bet didelei arba neapibrėžtai žmonių grupei. Kėsinamasi į visuomenės saugumą atskleidžia LR BK 250 str. 1 d., kurioje numatyta „tas, kas žmonių gyvenamojoje, darbo, susibūrimo ar viešojoje vietoje padėjo sprogmenų, siekdamas sukelti sprogimą, sprogdino arba padegė.“ Pažymėtina tai, kad teroro akto aukomis tampama atsitiktiniai, t.y. kaltininkas aukų atžvilgiu veikia be konkrečios motyvacijos. Kaip teigia A. Paukštė, „teroro aktai visada nukreipti prieš nekaltą žmogaus

¹⁰ Басицкий И., Легенченко Н. *Терроризм* Министерство внутренних дел Республики Беларусь. Минск, 2001. P.: 132.

¹¹ PAVILONIS, V. *et. al.* Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis, 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2002, p.132.

gyvybę, sveikatą ar laisvę.“¹² Šiuo atveju išryškėja psichologinis teroro akto vykdymo aspektas, kuomet kiekvienas asmuo suvokia, kad teroro akto auka gali bet kada tapti ir jis. Todėl teroro akto veika suponuoja kur kas platesnį baimės, nesaugumo ar panikos jausmą visuomenėje. Grėsmė visuomenės saugumui gali kilti ir tada, kai nusikalstama veika tiesiogiai nesikėsinama į žmogaus gyvybę ar sveikatą, bet kaltininko veiksmai nukreipti prieš svarbius strateginius, padidintą reikšmę visuomenės gyvenimui turinčius objektus, užtikrinančius visuomeninių santykių satbilumą ir saugumą.

Nusikalstamų veikų, kuriomis pasireiškia teroro aktas, pobūdis suponuoja realią grėsmę tokioms baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms kaip asmens gyvybė, sveikata, nuosavybė. Šie teisiniai gėriai yra papildomas teroro akto objektas. Tai reiškia, kad jeigu vykdant teroro aktą pažeidžiamos minėtos vertybės, tai veika bus kvalifikuojama tik pagal LR BK 250 str. Pavyzdžiui, jeigu sprogdinant asmeniui yra padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, tai veika bus kvalifikuojama ne atskirai pagal LR BK 250 str. ir 135 str., bet tik pagal kodekso 250 str.

Tai, kad nuo teroro akto gali nukentėti (nukenčia) daug žmonių, padaroma kitokia didelė žala (pastatų, įrenginių sugadinimas ar sunaikinimas), akivaizdžiai rodo, jog teroro aktas yra vienas iš pavojingiausių nusikaltimų. Juo tiesiogiai kėsinamasi į organizuotos visuomenės saugumą, kuris sutrikdomas sukeliant joje paniką, sumaištį, baimės ir nesaugumo jausmą bei realų pavojų žmonių gyvybei, sveikatai ar nuosavybei. Teroro akto pavojingumas pasireiškia tuo, kad šis nusikaltimas susijęs su grėsme ne vienam ar keliems asmenims, bet didelei ar neapibrėžtai jų grupei. Tą lemia teroro akto objektyviosios pusės požymiai, kurie analizuojami toliau šiame darbe.

¹² PAUKŠTĖ, A. Terorizmo sąvoka. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 2004, nr. 59 (51), p. 69.

II.2. Teroro akto objektyvioji pusė

Teroro akto objektyviają pusę pagal LR BK 250 str. 1 d. sudaro kelios alternatyvios veikos:

1) sprogmenų padėjimas, siekiant sukelti sprogimą - tai padėjimas, pritvirtinimas ir pan. tokios rūšies ir tokio kiekio sprogmenų, kurių griaunamoji galia galėtų sunaikinti ar sugadinti transporto priemonę, statinį ar kitą įrangą, sukelti realią grėsmę žmonių gyvybei ar sveikatai.¹³ Sprogmuo – įtaisas, specialiai ar pagamintas sprogimui tam tikromis sąlygomis sukelti. Sprogmenys – tai ginkluotės reikmenys, turintys sprogstamosios medžiagos. Tai minos, bombos, rankinės ir prieštankinės granatos, įvairūs sprogmenų įtaisai, paketai ir kiti panašūs daiktai, turintys sprogstamosios medžiagos ir skiriami naikinti gyvajai jėgai bei technikos priemonėms, griauti įtvirtinimams, statiniams, ardyti komunikacijoms, apšviesti aplinkai, sudaryti dūmų uždangai ir pan.¹⁴ Sprogmuo turi būti padėtas tokioje vietoje, kur dėl jo griauamosios galios atsirastų grėsmė kilti numatytiems padariniams. Tai gali būti gyvenamojo namo laiptinės durys, parduotuvė, aikštelė, automobilis, geležinkelio, autobusų stotis ir pan;

2) sprogdinimas – veikla, susijusi su sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų panaudojimu. Sprogimas – tai medžiagos fizinio būvio pokytis, vykstantis ypač greitai ir lemiantis staigų didelio energijos kiekio ribotame tūryje atpalaidavimą.¹⁵ Sprogstamoji medžiaga – tai cheminis junginys ar mišinys, kuris veikiamas smūgio, kibirkšties, liepsnos, trinties ar kito išorinio impulso geba sprogti;¹⁶

3) padegimas – dirbtinis tyčinis gaisro sukėlimas, panaudojant degiasias medžiagas;

LR BK 250 str. 1 dalyje įtvirtinta formali teroro akto sudėtis. Tai reiškia, kad teroro aktas laikomas baigtu padėjus sprogmenis, sukėlus sprogimą ar gaisrą. Teroro akto kvalifikavimui pagal LR BK 250 str. 1 d. kilę padariniai reikšmės neturi. Šiuo atveju teroro akto sukeltos realios pasekmės lieka už šio nusikaltimo sudėties ribų. Formalų šios veikos pobūdį nulemia teroro akto pavojingumo laipsnis. Pažymėtina, kad veika bus kvalifikuojama kaip teroro aktas tik tuo atveju, kai dėl jos kils realus pavojus žmonių gyvybei, sveikatai ar

¹³ PAVILONIS, V. *et. al.* Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 158.

¹⁴ MISIŪNAS, J. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus, susijusius su šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų medžiagų, taip pat nešaunamojo ginklo apyvartos pažeodimais. *Teisės problemos*, 1998, nr. 3-4, p. 118.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas. *Žinios*, 2003, Nr. 17-701.

¹⁶ *Ibid.*

turtui arba kuri sukels rimtą nesaugumo ir baimės jausmą visuomenėje. Žodis „pavojingas“ baudžiamojoje teisėje aiškinamas kaip keliantis pavojų, darantis žalą, besikėsiantis ar kažką pažeidžiantis.¹⁷ Apie sukeltą realų pavojų sprendžiama iš teroro akto padarymo pobūdžio (didelė sprogstamoji galia, padegamas degus didelės apimties objektas ir kt.), vietos (prekybos centras, koncertas, klubas, miesto centras, kavinė ir pan.) ir kitų faktinių aplinkybių. Tai svarbūs kriterijai atribojant teroro aktą nuo kitų nusikaltimų, pavyzdžiui nuo turto sunaikinimo ar sugadinimo.

Kaip minėta, teroro akto pavojingumas pirmiausia siejamas su pačios veikos pobūdžiu – sprogmenų palikimu, sprogdinimu, padegimu. Sprogmenys, sprogstamosios medžiagos priskirtinos prie tokių įrankių ar priemonių, kurioms būdinga tai, kad jie turi didelę nukaunamąją, griaunamąją ar naikinamąją galią, galinčią paveikti daugelį objektų. Padegimai, sprogdinimai susiję su tuo, kad kaltininkas negali kontroliuoti ar sustabdyti šių procesų vyksmo.¹⁸ Veikos pavojingumas teroro akto atveju yra svarbus. Rusų autoriai teigia, kad „pavojingumas <...> pasireiškia kaip specifinis padarinys.“¹⁹ Nustatant objektyvius teroro akto sudėties požymius būtina įrodyti ryšį tarp teroro akto veiksmų ir kilusio pavojaus visuomenės saugumui. Analogišką poziciją yra išreiškęs ir doc. dr. A. Gutauskas teigdamas, kad „galima darbo vietoje padegti šiukšlių dėžę ar gatvėje stovintį automobilį, tačiau tai nereiškia, kad tai teroro aktas. Teroro aktu pripažintinos tik tokios veikos, kurios gali sukelti realų pavojų žmonių gyvybei, sveikatai ar turtui arba gali turėti pakankamai bauginamąjį, nerimą keliantį pavojų visuomenei“.²⁰ Kaip minėta, pavojaus realumą lemia tokios aplinkybės kaip panaudotų priemonių griaunamoji galia bei vieta, kurioje padarytas teroro aktas.

Ankstesnėje 250 str. redakcijoje šio straipsnio 1 d. buvo numatyta: „tas, kas sukeldamas pavojų daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai sprogdino, padegė <...>“.²¹ Pavojus daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai buvo numatytas teroro akto dispozicijoje. Tiesioginis pavojingumo įvardijimas reiškė, kad jis buvo laikomas būtinu teroro akto sudėties požymiu. Jeigu minėtais veiksmais realus pavojus nekiltų, tuomet veika būtų kvalifikuojama kaip pasirengimas ar pasikėsinimas padaryti teroro aktą, atsižvelgiant į stadiją, kurioje nusikaltimas

¹⁷ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2000. p. 118.

¹⁸ ALIUKONIENĖ, R; MILINIS, A. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. *Teisė*, 2006, nr, 59, p. 22.

¹⁹ *Cit. op.* 10 p. 116.;

²⁰ *Cit. op.* 5.

²¹ *Cit. op.* 4.

nutrūko. Dabartinėje teroro akto normos redakcijoje pavojingumas nėra tiesiogiai įvardintas. LR BK 250 str. 1 d. numatyta atsakomybė tam, “kas žmonių gyvenamojoje, darbo, susibūrimo ar viešojoje vietoje padėjo sprogmenų, siekdamas sukelti sprogimą, sprogdino arba padegė.”²² Būtinuoju teroro akto objektyviosios pusės požymiu tapo nusikalstamos veikos padarymo vieta. Galima teigti, kad įstatymų leidėjas teroro akto pavojingumą išreiškė per formalų nusikalstamos veikos požymį – nusikalstamos veikos padarymo vietą. Teroro akto padarymo vieta rodo ne tik nusikalstamos veikos pavojingumą, atspindi šio nusikaltimo objektą, bet yra svarbus kriterijus, sprendžiant apie kaltininko subjektyviąją pusę.²³ (Subjektyvieji teroro akto sudėties požymiai bus analizuojami kitoje šio darbo dalyje).

Teroro akto padarymo vieta: a) žmonių gyvenamoji; b) darbo; c) susibūrimo ar d) viešoji vieta. LR BK 250 str. 1 d. išvardintas baigtinis teroro akto padarymo vietų sąrašas. Autorės nuomone, žmonių gyvenamoji, darbo, susibūrimo bei viešoji vieta yra panašios ir tarpusavyje susijusios sąvokos, kurias sunku atskirti ar konkrečiai apibrėžti. Nors praktikoje tai sunkiai įmanoma, vis dėlto, vertinant šioje dalyje numatytus požymius išimtinai formaliai, hipotetiškai įmanoma situacija, kad net ir tas pats šiukšlių dėžės padegimas pvz., darbo vietoje ar prekybos centre galėtų būti kvalifikuojamas kaip teroro aktas, nes pagal požymius atitinka įstatyme suformuluotą teroro akto sudėtį. Esant tokiai situacijai turi būti vertinamos teroro akto padarymo objektyviosios aplinkybės: kaltininko paliktų ar susprogdintų sprogmenų kiekis, sprogimo ar gaisro sukeltas pavojus žmonių gyvybei, sveikatai, turtui ar aplinkai ir pan.

Šis aspektas yra daugiau teorinio pobūdžio. Ar jis sukels problemų praktinėje veikloje, numatyti sunku. Kol nėra teismų praktikos, kategoriškas išvadas daryti sudėtinga. Autorės nuomone, teroro akto normoje pavojingumas vis dėl to turėtų būti numatytas tiesiogiai dispozicijoje ir vertinamas kaip būtinas teroro akto sudėties požymis. Tai leistų lengviau atriboti teroro aktą nuo kitų nusikaltimų, bei užkirstų kelią klaidingam veikos kvalifikavimui.

Tarptautinis teisės aktas, kuriame nemažai dėmesio skiriama teroro akto padarymo vietai yra 1998 sausio 12 d. Jungtinių Tautų Konvencija Dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais.²⁴ Pagal šios konvencijos 2 str. teroro aktas apibrėžiamas kaip neteisėtas ir sąmoningas sprogmens ar kito mirtino įtaiso pristatymas į viešą vietą, valstybinį ar

²² *Cit. op.* 3.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. kovo 22 d. nutartis b.b., Nr. 2K-250/2005;

²⁴ 1998 sausio 12 d. Konvencija „Dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais.“ Valstybės žinios, 2004, Nr. 36 – 1184.

vyriausybinių objektą, viešojo transporto sistemą, jo padėjimas, sprogmens mechanizmo nustatymas arba susprogdinimas siekiant mirties arba sunkaus kūno sužalojimo arba didelio masto tokios vietos, objekto ar sistemos sugriovimo, jeigu tokio sugriovimo padarinys yra arba gali būti dideli ekonominiai nuostoliai. Šioje konvencijoje vietos kriterijai yra aiškiai išskirti ir apibrėžti. Tai: “vieša vieta”, “valstybinis ar vyriausybinių objektas”, “viešojo transporto sistema”. Vieša vieta – tai “ta pastato, žemės, gatvės, vandens kelio ar kitos vietovės dalis, į kurią nuolat, reguliariai ar retkarčiais gali patekti visuomenės nariai, ir apima komercinę, verslo, kultūrinę, istorinę, švietimo, religinę, vyriausybines, pramogų, rekreacinę ar panašią vietą, į kurią gali patekti visuomenė arba yra atvira jai”.²⁵ Pastarasis apibrėžimas yra kur kas bendresnio pobūdžio nei numatyta LR BK ir praktiškai apima bet kokią vietą, kurioje yra ar potencialiai gali būti visuomenės narių. Viešojo transporto sistema – “visi valstybiniai ar privatūs įrenginiai, transporto ir kitos priemonės, naudojamos teikiant viešąsias paslaugas asmenims ar kroviniams vežti arba tokioms paslaugoms teikti”. Valstybinis arba vyriausybinių objektas – “visi nuolatiniai ar laikinieji objektai, arba transporto priemonės, kuriomis naudojasi ar kurios yra skirtos valstybės atstovams, vyriausybės nariams, įstatymų leidėjams, teisėjams, valstybės, kitų valstybinių institucijų arba subjektų pareigūnams ar darbuotojams, tarpvyriausybės organizacijos darbuotojams arba pareigūnams, kai jie eina tarnybines pareigas”. Valstybinis arba vyriausybinių objektas, kaip teroro akto padarymo vieta, nėra numatytas LR BK teroro akto normoje, tačiau šito nereikėtų vertinti kaip trūkumo. Šiuo atveju pažymėtina, kad konvencija yra orientuota į teroro aktą, kaip tarptautinį nusikaltimą, kuris apima ir pasikėsinimą į valstybės, vyriausybės ar kitos tarpvyriausybės organizacijos subjektą. Be to, tarptautiniuose dokumentuose, skirtuose kovai su terorizmu, nėra reikalaujama, kad valstybių nacionaliniuose įstatymuose nusikaltimų požymiai būtų apibrėžti analogiškai kaip tarptautiniuose teisės aktuose.

Pažymėtina, kad užsienio valstybių (Latvija, Suomija, Didžioji Britanija, JAV, Prancūzija, Lenkija, Liuksemburgas ir kt.) baudžiamuosiuose įstatymuose teroro akto padarymo vieta, kaip būtinas sudėties požymis nenumatytas. Šių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose teroro akto pavojingumas siejamas su kaltininko tikslais. Tuo tarpu LR BK įstatymų leidėjas pavojingumą išreiškia per objektyvius teroro akto sudėties požymius –

²⁵ 1998 sausio 12 d. Konvencija „Dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais.“ Valstybės žinios, 2004, Nr. 36 – 1184.

veiką: sprogmenų padėjimas, siekiant sukelti sprogimą, sprogdinimas, padegimas; ir teroro akto padarymo vietą: žmonių gyvenamoji, darbo, susibūrimo ar viešoji vieta. Kaltininko subjektyviosios pusės požymiai išplaukia iš teroro akto padarymo būdo ir vietos. Tai, kad teroro akto normoje nenumatytas kaltininko siekiamas tikslas, suponuoja teroro akto atirbojimo nuo kitų nusikaltimų problemą. Šiuo atveju problematiška atriboti teroro aktą pavyzdžiui, nuo nužudymo kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu (LR BK 129 str. 2 d.), turto sunaikinimo visuotinai pavojingu būdu (LR BK 187 str. 2 d.).

Išanalizavus teroro akto objektyviosios pusės požymius galima teigti, kad teroro aktas yra vienas iš pavojingiausių nusikaltimų, pasireiškiantis sprogmenų padėjimu, siekiant sukelti sprogimą, sprogdinimu ar padegimu žmonių gyvenamojoje, darbo, susibūrimo ar viešojoje vietoje, kuriuo tiesiogiai kėsinama į visuomenės saugumą, sukeliant joje paniką, sumaištį, baimės ir nesaugumo jausmą bei realų pavojų žmonių gyvybei, sveikatai ar nuosavybei.

II.3. Teroro akto reglamentavimas tarptautinėse konvencijose dėl kovos su terorizmu

Terorizmas yra vienas iš sunkiausiai apibrėžiamų terminų tarptautinėje teisėje.²⁶ Nuo 1936 iki 1981 m. buvo pateiktos ne mažiau kaip 109 terorizmo definicijos.²⁷ Nepaisant visų pastangų iki šiol nėra vieningo, konkretaus ir visai tarptautinei bendruomenei priimtino terorizmo apibrėžimo. Anot profesoriaus R. Baxter, “teisinė terorizmo koncepcija <...> yra dviprasmiška, neaiški ir apskritai neturi jokios teisinės praktinės naudos.”²⁸ Šiandien tarptautiniu mastu sukurta sistema, kuomet išskirtos tik konkrečios terorizmo formos, apibrėžtos atskirose tarptautinėse konvencijose. Prieš pradėdant nagrinėti teroro akto sąvoką tarptautiniuose teisės aktuose, tarptautinės baudžiamosios teisės ir nacionalinės teisės santykį bei tarptautinės teisės nuostatų įgyvendinimo mechanizmą Lietuvos nacionalinėje teisėje būtina aptarti išsamiau.

Pažymėtina, kad terorizmo, kaip tarptautinio pobūdžio nusikaltimo, baudžiamumo pagrindas yra ne tarptautinė teisė, bet nacionalinė. Šiuo atveju tarptautinė teisė, konkrečiai - tarptautinės sutartys, įpareigoja valstybes kriminalizuoti jose numatytą nusikaltimą savo nacionaliniuose įstatymuose. Tokiu būdu realizuojama netiesioginė atsakomybė pagal tarptautinę teisę, įgyvendinama per valstybių nacionalinės teisės nuostatas.²⁹

LR BK 7 str. įtvirtina universalinę jurisdikcijos taisyklę, kad asmenys (nepriklausomai nuo asmenų pilietybės, gyvenamosios vietos, nusikaltimo padarymo vietos bei to ar už padarytą nusikaltimą baudžiama pagal vietos valstybės įstatymus) atsako pagal LR BK už nusikaltimus, atsakomybė už kuriuos numatyta tarptautinių sutarčių pagrindu. Minėto straipsnio 6 punkte, kaip vienas iš tokių nusikaltimų, įvardintas teroro aktas (LR BK 250 str.). Anot A. Gutausko, šiame straipsnyje “įvardijamas atsakomybės už tarptautinį terorizmą principas.”³⁰ LR BK nėra tiesiogiai vartojama terorizmo sąvoka. LR Nacionalinio saugumo

²⁶ MAGGOTO, JACKSON N. *Battling terrorism. Legal perspectives on the use of force and the war on terror*. Australia, University of Newcastle: Ashgate, 2005. p. 73.

²⁷ *Ibid*, p. 75.

²⁸ GODLER, B; WILLIAMS, G. *What is 'terrorism'. Problems of legal definition*. UNSW Law journal. Volume (27)2. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 02 06] Prieiga per internetą: <<http://alidoro.catchword.com/vl=3857729/cl=17/nw=1/rpsv/cw/www/tandf/1057610X/v24n5/contp1-1.htm>>

²⁹ WERLE, G. *Principles of international criminal law*. TMC, Asser press, 2005, p. 37.

³⁰ *Cit. op.* 5.

strategijoje terorizmas apibrėžiamas kaip “politiškai, ideologiškai, religiškai motyvuotas ar rasiniu, etniniu pagrindu paremtas prievartos panaudojimas ar grasinimas panaudoti prievartą prieš fizinius asmenis, valdžios institucijas ar organizacijas, taip pat turto ar objektų sunaikinimas ar grasinimas juos sunaikinti, grėsmės žmonių gyvybei sudarymas, didelio masto nuostolių sukėlimas ar kitų pavojingų visuomenei veikų vykdymas, siekiant pažeisti visuomenės saugumą, įbauginti valstybės piliečius ar priversti valdžios institucijas imtis tam tikrų veiksmų.”³¹ Bendriausia prasme, terorizmas – tai tyčinis smurto naudojimas ar grasinimas jį panaudoti civilių arba civilių taikinių atžvilgiu.

Terorizmas – tai nusikaltimų, kurie pagal tarptautines konvencijas priskirtini prie teroristinių, visuma. Šiuo metu yra priimta dvylika tarptautinių konvencijų kovoje su terorizmu: 1977 m. sausio 27 d. Europos konvencija dėl kovos su terorizmu;³² 1999 m. gruodžio 9 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu;³³ 1997 m. gruodžio 15 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais;³⁴ 1973 m. gruodžio 14 d. Tarptautinė konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos;³⁵ 1979 m. gruodžio 17 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu;³⁶ 1988 m. kovo 10 d. Tarptautinė konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą ir Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą³⁷ ir kt.

Paprastai šiuose dokumentuose numatytos tokios veikos kaip: orlaivių grobimas, teroristiniai aktai prieš tarptautinės teisės saugomus asmenis įskaitant diplomatinius agentus, įkaitų ėmimas, teroristiniai sprogdinimai, terorizmo finansavimas ir kt. Atskirų teroristinių nusikaltimų požymių apibrėžimas konkrečiose konvencijose leidžia išvengti problemų dėl bendros terorizmo definicijos.³⁸ Kaip minėta, bendriausia prasme konvencijų veikimas yra paremtas dviem „principais.“ Pirma, konvencija apibrėžia konkrečią nusikalstamą veiką, kuri

³¹ Nacionalinio saugumo strategija. Valstybės žinios, 2005, Nr. 15 – 473.

³² Valstybės žinios. 1997, Nr. 7-116.

³³ Valstybės žinios. 2003, Nr. 8-265, 268.

³⁴ Valstybės žinios. 2003, Nr. 36-1174, 1184.

³⁵ Valstybės žinios. 2002, Nr. 97-252, 4257.

³⁶ Valstybės žinios. 2000, Nr. 108-423, 3430.

³⁷ Valstybės žinios. 2003, Nr. 8-264, 266.

³⁸ *Cit. op.* 28.

laikoma teroristiniu nusikaltimu; antra, atitinkamos konvencijos nuostatos reikalauja, kad valstybės narės savo nacionaliniuose įstatymuose kriminalizuotų atitinkamą veiką.

Lietuvos baudžiamojoje teisėje tiesioginis tarptautinės teisės nuostatų veikimas negalimas. Lietuvoje „pasirinkta tarptautinės ir vidaus teisės derinimo sistema yra grindžiama taisykle, kad tarptautinės sutartys transformuojamos šalies teisinėje sistemoje (inkorporuojamos į ją).³⁹ Į Lietuvos teisinę sistemą tarptautinės sutartys integruojamos adaptacijos būdu – ratifikuojant atitinkamą sutartį ir tokiu būdu išipareigojant veiksmingai įgyvendinti tokių sutarčių nuostatas nacionalinėje teisėje. Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁴⁰ 138 str. skelbia, kad ratifikuotos tarptautinės sutartys yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Aiškindamas minėtą straipsnį Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas yra pasakęs, kad „ši konstitucinė nuostata Konvencijos atžvilgiu reiškia, kad ratifikuota ir įsigaliojusi [konvencija] taps sudedamąja Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalimi ir turės būti taikoma kaip ir Lietuvos Respublikos įstatymai. Jos nuostatos Lietuvos Respublikos teisės šaltinių sistemoje atitinka įstatymų lygmenį.“⁴¹ Minėtame Konstitucijos straipsnyje įtvirtinama paralelinė tarptautinės ir vidaus teisės derinimo sistema, kuri grindžiama tarptautinės sutarties reikalavimų inkorporavimu į nacionalinę teisę.⁴²

Terorizmas ir teroro aktas yra panašios sąvokos ir nors tarptautiniuose bei nacionaliniuose teisės aktuose jos vartojamos kaip sinonimai, vis dėlto nėra tapačios. Tarptautiniuose dokumentuose teroristiniams nusikaltimams apibūdinti naudojama daug terminų, pavyzdžiui teroristinės formos ir apraiškos, teroristiniai aktai, terorizmo aktai, teroristinės veikos, teroristinė veikla, teroristinė prievarta.⁴³ Užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose terorizmo terminu pavadinamas tiek visas skyrius (Prancūzija, Suomija), tiek vienas straipsnis. Todėl yra svarbu atskirti terorizmo ir teroro akto (teroristinio nusikaltimo) sąvokas ir apibrėžti jų santykį.

³⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių“ 7 straipsnio ketvirtosios dalies ir 12 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Valstybės žinios, 1995, Nr. 86 – 1949.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija. (su pakeitimais ir papildymais) Valstybės žinios, 1992, Nr. 33 – 1014.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Valstybės žinios, 1995, Nr. 9 – 199.

⁴² ŠVEDAS, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: teisinės informacijos centras, 2006. p. 50.

⁴³ AIDUKAS, MARIUS. Jungtinių tautų dokumentų rinkinys. Nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija. Standartai ir normos. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 130.

Teroro aktas yra siauresnė sąvoka, nei terorizmas. Teisingas E. Spruogio teiginys, kad “teroro aktas yra baudžiamajai teisei priešinga veika, o terorizmas – veikų visuma”.⁴⁴ “Baudžiamosios teisės prasme terorizmas reiškia tam tikrą nusikalstamų veikų grupę, t.y. rūšinis nusikaltimas”.⁴⁵ Taigi galima teigti, kad terorizmas – tai tam tikrus požymius turinčių veikų visuma. Teroro aktas - konkreti nusikalstama veika, sudėtinė terorizmo sąvokos dalis.

Atsižvelgiant į šio darbo tyrimo objektą, tarptautinių teisės aktų nuostatų nagrinėjimo ribas apibrėžia LR BK 250 str. numatytos teroro akto sudėties požymiai. Literatūroje svarbiausiomis konvencijomis dėl kovos su terorizmu pripažįstamos 1997 m. konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais ir 1999 m. konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu, nes jų nuostatos atspindi šių laikų terorizmo keliamas grėsmes.⁴⁶

Paminėtina, kad pirmą kartą apibrėžti teroristinius nusikaltimus pasisekė Europos konvencijoje dėl kovos su terorizmu,⁴⁷ pasirašytoje 1977 m. sausio 27 d. Strasbūre. Šioje konvencijoje teroro aktas apibrėžiamas tik netiesiogiai. Konvencijoje nepateikiamas terorizmo apibrėžimas, o tik išvardinti nusikaltimai, kurie turi būti laikomi teroristiniais. Reikia paminėti, kad šios konvencijos uždavinys yra pasiekti, kad asmenys, padarę šioje konvencijoje numatytus nusikaltimus neišvengtų baudžiamosios atsakomybės. Bendriausia prasme galima teigti, kad pagal Europos konvenciją teroristinis aktas suprantamas kaip baudžiamasis nusikaltimas, kurio objektas - valstybės politiniai interesai. Šioje konvencijoje numatytas toks terorizmui priskirtų nusikalstamų veikų sąrašas: a) nusikaltimai, kuriuos numato Konvencija dėl kovos su oro piratavimu, pasirašyta 1970 m. gruodžio 16 d. Hagoje; b) nusikaltimai, kuriuos numato Konvencija dėl kovos su neteisėta veika prieš civilinės aviacijos saugumą, pasirašyta 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje; c) sunkūs nusikaltimai, padaryti kėsinantis į tarptautiniu mastu ginamų asmenų, tarp jų diplomatų, gyvybę, fizinę neliečiamybę ar laisvę; d) nusikaltimai, apimantys vaikų grobimą, įkaitų paėmimą ar neteisėtą laisvės apribojimą; e) nusikaltimai, kurių metu panaudojamos minos, granatos, raketos, automatiniai šaunamieji ginklai ar sprogstamieji paketai, jei jų panaudojimas kelia žmonėms pavojų; f) pasikėsinimas padaryti kurį nors iš aukščiau minėtų nusikaltimų arba bendrininkavimas padarant arba

⁴⁴ SPRUOGIS, E. *Tarptautinis terorizmas ir legitimųjų priemonių kovojant su juo naudojimas*. Jurisprudencija, 2005, nr. 68 (60); p. 75.;

⁴⁵ PAUKŠTĖ, A. *Terorizmo sąvoka*. Jurisprudencija, 2004, nr. 59 (51). p. 69.;

⁴⁶ PATRITIA, K. *et. al.* Encyclopedia of world terrorism 1996 – 2002. Sharpe reference, an imprint of M. E. Sharpe, Inc. 2003. p. 273.

⁴⁷ 1977 m. Europos konvencija dėl kovos su terorizmu. Valstybės žinios, 1997, Nr. 7 – 116;

bandant padaryti tokį nusikaltimą.⁴⁸

2003 m. gegužės 15 d. Europos Taryba parengė protokolą, papildantį 1977 m. Europos konvenciją dėl kovos su terorizmu.⁴⁹ Šiuo dokumentu buvo išplėstas teroristinių veikų sąrašas, įtraukiant naujais teisės aktais apibrėžtus nusikaltimus, taip pat numatyta paprastesnė pataisų procedūra, leidžianti šiam sąrašui prisikirti naujus nusikaltimus. Šiuo metu 1977 m. Europos konvencija dėl kovos su terorizmu apima visus pažeidimus numatytus antiteroristinėse Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijose. Protokolas numato tokius papildomus teroristinius nusikaltimus, kuriuos numato: 1) 1973 m. Konvencija dėl nusikaltimų prieš tarptautinę apsaugą turinčius asmenis, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos; 2) 1979 m. Konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu; 3) 1980 m. Konvencija dėl branduolinių medžiagų fizinės apsaugos; 4) 1971 m. Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiuose oro uostuose, papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą; 5) 1988 m. Konvencija dėl nelegalių veiksmų prieš jūrų navigacijos saugumą; 6) 1988 m. Protokolas dėl kovos su neteisėtais aktais prieš stacionarias platformas, esančias kontinentiniame šelfe; 7) 1997 m. Konvencija dėl kovos su teroristiniais sprogdinimais; 8) 1999 m. Konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu.

1977 m. Europos konvencijoje dėl kovos su terorizmu numatytas platus teroristinių nusikaltimų sąrašas. Pažymėtina, kad LR BK teroro akto normoje numatytos veikos apima tik dalį minėtų nusikaltimų. Konvencijos 2 str. praplečia teroristinio nusikaltimo traktuotę, numatydamas galimybę teroristiniu nusikaltimu pripažinti ir: a) kitą veiką asmens gyvybei, fizinei neliečiamybei ar laisvei, išskyrus Konvencijos 1 str. numatytus nusikaltimus; b) sunkius nusikaltimus nuosavybei, jeigu tai sukėlė kolektyvinį pavojų asmenims, išskyrus 1 str. numatytus nusikaltimus.

Svarbus yra 1977 m. Europos konvencijos 13 str., kuris įpareigoja valstybes kvalifikuojant nusikalstamą veiką atsižvelgti į „ypač rimtus nusikaltimo aspektus“: kolektyvinis pavojus asmenų gyvybei, fizinei neliečiamybei ar laisvei; kai nusikaltimas paliečia su nusikaltimo motyvais nesusijusius asmenis; nusikaltimas padarytas žiauriu būdu arba žiauriomis priemonėmis. Kai kurios iš šių sąlygų gali būti įtrauktos į baudžiamuosius

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism. Strasbourg, 15.V.2003. European Treaty Series – No. 190.

valstybių įstatymus kaip atsakomybę sunkinančios aplinkybės.⁵⁰ Europos konvencijoje dėl kovos su terorizmu nepateikiami kokie nors bendri joje išvardintų nusikaltimų požymiai. Pagrindiniai veikų priskyrimo teroristinėms kriterijai yra jų pavojingumas ir kėsiniškosios objekto. Pasak A. Paukštės, visiškai neatsižvelgiant į veikų motyvus “teroristinės veikos yra tapatinamos su paprasta kriminaline veika, ir pati teroristinių veikų sąvoka netenka nei teorinės, nei funkcinės prasmės.”⁵¹ Tačiau vėl gi, kaip pabrėžia minėtas autorius, reikia turėti omenyje, kad „1977 m. Europos konvencija dėl kovos su terorizmu yra tarptautinė sutartis, kurios tikslas – depolitizuoti teroristų baudžiamąjį persekiojimą. Ji nėra sukurta teroristinėms veikoms kriminalizuoti.”⁵² Teroristinių nusikaltimų depolitizavimas iš esmės skirtas palengvinti konvencijų, susijusių su ekstradicija, taikymą.

Šiuo metu Europos Taryba siūlo naują konvencijos projektą – Konvenciją dėl terorizmo prevencijos⁵³, kurios pagrindinis tikslas yra apibrėžti tris sritis: viešą terorizmo kurstymą, teroristų verbavimą ir rengimą. Jeigu šis dokumentas bus priimtas, valstybės narės turės pareigą įtraukti minėtus tris kriminalinius nusikaltimus į savo nacionalinius įstatymus. Baudžiamoji atsakomybė už terorizmo kurstymą šiuo metu numatyta LR BK 250 (1) str.

Kitas svarbus tarptautinis teisės aktas yra 1999 m. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu.⁵⁴ Ši konvencija unikali tuo, kad be konkretaus teroristinio nusikaltimo (terorizmo finansavimo) požymių, joje numatyti bendri teroristinių nusikaltimų elementai. Terorizmo finansavimas pagal minėtą konvenciją yra apibrėžiamas kaip neteisėtas ir sąmoningas, tiesioginis ar netiesioginis lėšų skyrimas arba rinkimas bet kokiomis priemonėmis iš anksto apgalvojus arba žinant, kad visos lėšos ar jų dalis bus naudojamos teroristiniam nusikaltimui atlikti. Pagal šią konvenciją teroristinis nusikaltimas tai:

1) veika, kuri yra nusikaltimas, nurodytas ir apibrėžtas vienoje iš priede išvardytų tarptautinių sutarčių; šiuo atveju taikomas sąrašo principas. Visos priede numatytos tarptautinės sutartys yra paminėtos 1977 m. Europos konvencijoje dėl kovos su terorizmu.

2) bet kuri kita veika, kuria siekiama civilio gyventojų ar bet kurio kito asmens, kuris aktyviai nedalyvauja karo veiksmuose ginkluoto susidūrimo metu, mirties arba padaryti jam

⁵⁰ Tarptautinė baudžiamoji teisė ir jos normų realizavimas LR Baudžiamajame kodekse. *Teisės apžvalga*, 1999, nr. 1, p. 159.

⁵¹ PAUKŠTĖ, A. Terorizmo sąvoka. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 2004, nr. 59 (51), p. 76.;

⁵² *Ibid.* p. 76.;

⁵³ http://www.etib.lt/site_files/dokumentai%20lietuviskai/puslapiui.doc

⁵⁴ *Cit. op.* 33.

sunkų kūno sužalojimą, kai tokia veika dėl jos pobūdžio ar aplinkybių siekiama įbauginti gyventojus arba priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti koki nors veiksmą arba susilaikyti nuo jo.

Kanados Aukščiausiasis teismas yra išdėstęs poziciją, kad pastarasis apibrėžimas „apima esmę to, ką pasaulis suvokia kaip „terorizmą.“⁵⁵ Šis teismas pripažino, kad konvencija pateikia bendrą terorizmo definiciją. Taigi pagal konvenciją terorizmą bendriausia prasme galima apibrėžti kaip bet kokią veiką, kuria kėsiniasi į civilio gyventojų gyvybę ar sveikatą, siekiant įbauginti gyventojus arba priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti koki nors veiksmą arba susilaikyti nuo jo.

Pagal 1997 m. gruodžio 15 d. Tarptautinę konvenciją dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais⁵⁶ 2 str. 1 d. teroristiniu aktu pripažįstamas neteisėtas ir sąmoningas sprogmens ar kito mirtino įtaiso pristatymas į viešą vietą, valstybinį ar vyriausybinių objektų, viešojo transporto sistemą, jo padėjimas, sprogmens mechanizmo nustatymas arba susprogdinimas, siekiant mirties ar sunkaus kūno sužalojimo arba didelio masto tokios vietos, objekto ar sistemos sugriovimo, jeigu tokio sugriovimo padarinys yra arba gali būti dideli ekonominiai nuostoliai. Lyginant su LR BK numatyta teroro akto sudėtimi, konvencija numato platesnę nusikaltimo padarymo vietos sąvoką (apie tai buvo kalbėta). Antra, kalbant apie objektyviają pusę pagal konvenciją galima išskirti tokius veiksmus:

- 1) sprogmens ar kito mirtino įtaiso pristatymas;
- 2) jo padėjimas;
- 3) sprogmens mechanizmo nustatymas;
- 4) susprogdinimas.

Verta pastebėti, kad sąvokos pristatymas ir padėjimas yra labai panašios. Pristatymas labiau susijęs su atgabenimu į tam tikrą vietą ir charakterizuoja asmens, kaip bendrininko vaidmenį. Kita vertus, sprogmens ar kito mirtino įtaiso pristatymas gali būti kvalifikuojamas kaip pasirengimas ar pasikėsinimas padaryti konvencijoje apibrėžtą nusikaltimą. Nustatyti sprogmens mechanizmą galima prieš jį padedant tam tikroje vietoje arba jau padėjus. Autorės nuomone, sprogmens mechanizmo nustatymas priskirtinas prie nusikalstamos veikos

⁵⁵ CASSESE, A. *International criminal law*. Oxford university press, 2003, p. 122.

⁵⁶ *Cit. op.* 34.

pasirengimo stadijos ir priklausomai nuo aplinkybių gali būti kvalifikuojamas kaip rengimasis ar pasikėsinimas sukelti sprogimą.

Žvelgiant į teroro aktą LR BK per tarptautinių konvencijų prizmę akivaizdu, kad jis neapima visų teroristinių nusikaltimų, numatytų tarptautiniuose teisės aktuose. Tačiau tai nereiškia, kad konvencijų dėl kovos su terorizmu nuostatos LR BK nėra įgyvendintos. Konvencijose apibrėžti teroristiniai nusikaltimai, kurių neapima teroro akto norma yra reglamentuoti kituose LR BK specialiosios dalies straipsniuose. Teroro akto norma šiuo atveju apima tik kai kuriuos teroristinio pobūdžio aktus. Kaip teigia A. Paukštė, terorizmas gali pasireikšti ne tik LR BK 250 str. numatytais veikomis, bet ir nužudymu, sveikatos sutrikdymu, orlaivio užgrobimu, žmogaus pagrobimu įkaitu ir pan.

Būdama ES nare Lietuvos Respublika turi derinti nacionalinius įstatymus ne tik su tarptautinių teisės aktų nuostatomis, bet ir su ES teisės aktų reikalavimais. Paminėtina, kad Europos Sąjungoje nėra priimta specialios sutarties, skirtos terorizmui.⁵⁷ Svarbiausias Europos Sąjungos teisės aktas, kuriame apibrėžiami teroristiniai nusikaltimai yra Tarybos 2002 m. birželio 13 d. priimtas Pagrindų sprendimas dėl kovos su terorizmu (toliau ES Pagrindų Sprendimas, Pagrindų Sprendimas, Sprendimas), todėl būtina šio dokumento nuostatas aptarti atskirai.

II.4. Objektiveji teroro akto požymiai 2002 m. birželio 13 d. ES Pagrindų sprendime Dėl kovos su terorizmu

Pagrindų sprendimas yra ES antrinės teisės dokumentas, kuris valstybėms narėms privalomas jame nustatytų rezultatų atžvilgiu. Paminėtina, kad valstybėms narėms palikta teisė pasirinkti pagrindų sprendimo įgyvendinimo būdus ir priemones. Pagrindų sprendimas nėra tiesiogiai taikomas ES teisės aktas, todėl jo įgyvendinimas realizuojamas valstybėms narėms priimant atitinkamą nacionalinės teisės aktą. ES Pagrindų sprendimas Dėl kovos su terorizmu yra svarbiausias ES teisės aktas, numatantis teroristinių nusikaltimų požymius ir įpareigojantis

⁵⁷ MAGGOTO, JACKSON N. *Battling terrorism. Legal perspectives on the use of force and the war on terror.* Australia, University of Newcastle: Ashgate, 2005, p. 80.

valstybes nares kriminalizuoti Sprendime numatytas veikas. Teroristinius nusikaltimus numato Pagrindų Sprendimo 1 str. 1 d. Pirmiausia pagrindų sprendime numatyti šie būtinieji teroristinių veikų požymiai:

1) veikų apibrėžimas nacionalinėje teisėje - tyčinės veikos, taip kaip jos apibrėžiamos nacionalinėje teisėje;

2) veikų pavojingumas – veikos, kurios gali padaryti didelės žalos valstybei ar tarptautinei organizacijai atsižvelgiant į jų pobūdį bei aplinkybes;

3) tikslas:

- rimtai įbauginti visuomenę;
- neleistina priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti tam tikrą veiksmą ar nuo jo susilaikyti;
- rimtai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindines politines, konstitucines, ekonomines ar socialines valstybės ar tarptautinės organizacijos struktūras.⁵⁸

Pagal Pagrindų Sprendimą teroristiniu nusikaltimu laikomas:

1) kėsinimasis į asmens gyvybę, galintis sukelti mirtį;

2) kėsinimasis į asmens fizinį vientisumą;

3) asmens pagrobimas arba paėmimas įkaitu;

4) didelis valstybinio ar visuomeninio objekto, transporto sistemos, infrastruktūros objekto, įskaitant informacinę sistemą, stacionarios platformos kontinentiniame šelfe, viešosios vietos ar privačios nuosavybės sunaikinimas, keliantis pavojų asmens gyvybei arba dideliems ekonominiams nuostoliams atsirasti;

5) orlaivio, laivo ar kitos keleivinio ar krovinio transporto priemonės užgrobimas;

6) ginklų, sprogmenų ar branduolinio, biologinio ar cheminio ginklo gamyba, laikymas, įgijimas, gabenimas, perleidimas ar panaudojimas, taip pat branduolinio, biologinio ar cheminio ginklų kūrimas ar tobulinimas;

7) pavojingų medžiagų paskleidimas arba gaisro, potvynio ar sprogimo sukėlimas, jei tai sukelia pavojų asmens gyvybei;

8) vandens, energijos ar kito esminio gamtos išteklių tiekimo nutraukimas ar sukliudymas, jei tai kelia pavojų asmens gyvybei;

9) grasinimas padaryti bet kurią iš a-h punktuose numatytų pavojingų veikų.⁵⁹

⁵⁸ *Cit. op. 2*, 1 str.

LR BK numatyta teroro akto sudėtis apima daugelį Pagrindų Sprendime išvardintų veikų, tačiau tik tiek, kiek tai susiję su nusikaltimo padarymo būdu, t.y. per objektyviųjų požymių analogiškumą:

1. kėsanimasis į asmens gyvybę, galintis sukelti mirtį (LR BK 250 str. 4 d.);
2. kėsanimasis į asmens fizinį vientisumą (LR BK 250 str. 2-4 d.);
3. didelis valstybinio ar visuomeninio objekto, transporto sistemos, infrastruktūros objekto, įskaitant informacinę sistemą, stacionarios platformos kontinentiniame šelfe, viešosios vietos ar privačios nuosavybės sunaikinimas, keliantis pavojų asmens gyvybei arba dideliems ekonominiams nuostoliams atsirasti (LR BK 250 str. 2-4 d.);
4. ginklų, sprogmenų ar branduolinio, biologinio ar cheminio ginklų gamyba, laikymas, įgijimas, gabenimas, perleidimas ar panaudojimas, taip pat branduolinio, biologinio ar cheminio ginklų kūrimas ar tobulinimas (LR BK 250 str.);
5. vandens, energijos ar kito esminio gamtos išteklių tiekimo nutraukimas ar sukliudymas, jei tai kelia pavojų asmens gyvybei (LR BK 250 str. 3-4 d.);⁶⁰

Kaip ir tarptautinių konvencijų atžvilgiu, Pagrindų Sprendime išvardintos veikos, kurių neapima teroro akto norma, yra įtvirtintos kituose LR BK straipsniuose. Žvelgiant per objektyviuosius teroristinių nusikaltimų požymius, galima teigti, kad Pagrindų sprendime numatytas tikslas – kriminalizuoti jame numatytus nusikaltimus, LR BK yra įgyvendintas.

Literatūroje LR BK sudėtys, kuriomis draudžiami teroristinio pobūdžio aktai, skirstomos į dvi grupes:

- 1) specialiosios normos, numatytos LR BK XXXV skyriuje “Nusikaltimai visuomenės saugumui”;
- 2) bendrosios normos, numatytos kituose LR BK specialiosios dalies skyriuose.⁶¹

Galima teigti, kad šiose specialiosiose ir bendrosiose LR BK normose numatytų nusikaltimų baudžiamumas suponuoja tinkamą tarptautinių teisės aktų reikalavimų kriminalizuoti juose apibrėžtus nusikaltimus įgyvendinimą.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ A. ABRAMAVIČIUS, A; MICKEVIČIUS, D; ŠVEDAS, G. *Europos sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 105 – 108.

⁶¹ *Ibid.*, p. 102.

Reikėtų paminėti, kad literatūroje pagrindų sprendimas yra kritikuojamas dėl to, kad terorizmui priskirtini nusikaltimai apibrėžiami labai bendrai. Dėl to jis yra kritikuojamas ir daugelyje valstybių narių. Kyla klausimas ar nenukrypstama nuo principo *nullum crimen sine lege*, kuris reiškia, kad nusikalstamos veikos požymiai įstatyme turi būti apibrėžti aiškiai ir tiksliai. Visaapimanti teroristinių nusikaltimų definicija palieka pernelyg plačią erdvę teroristinių nusikaltimų interpretacijai. Pavyzdžiui, vertinant Pagrindų sprendimo nuostatą, pagal kurią teroristiniu nusikaltimu pripažįstamas didelis valstybinio ar visuomeninio objekto, transporto sistemos, infrastruktūros objekto, įskaitant informacinę sistemą, stacionarios platformos kontinentiniame šelfe, viešosios vietos ar privačios nuosavybės sunaikinimas, keliantis pavojų asmens gyvybei arba dideliems ekonominiams nuostoliams atsirasti, teroristiniu nusikaltimu galima būtų pripažinti ir taikius politinio pobūdžio protestus ar demonstracijas.⁶²

II.5. Teroro aktas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose

Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 1994 m. Deklaracijoje dėl priemonių tarptautiniam terorizmui panaikinti paskelbė jog “neabejotinai smerkia visus teroristinius aktus, metodus ir praktiką kaip nusikalstamus ir nepateisinamus, kada ir kieno atžvilgiu jie bebūtų įvykdyti.”⁶³ Tai frazė, kuri akcentuojama ne viename tarptautiniame dokumente. Šioje deklaracijoje taip pat nustatoma valstybių narių pareiga prisijungti prie tarptautinių aktų, susijusių su terorizmu ir atitinkamai pritaikyti savo nacionalinių įstatymų nuostatas. ES Pagrindų sprendimo dėl kovos su terorizmu preambulėje numatyta, jog teroristinių nusikaltimų apibrėžimas turėtų būti suderintas visose valstybėse narėse.

Įvairių valstybių nacionaliniai teisės aktai su terorizmu susijusius nusikaltimus reglamentuoja nevienodai. Šie nesutapimai neišvengiami. Kiekviena valstybė pagal tarptautinės teisės principus turi teisę kurti įstatymus atsižvelgdama į savo valstybės teisės tradicijas. A.Paukštė pagal terorizmo prevenciją įstatymų lygmenyje išskiria tris grupes valstybių:

⁶² *Cit. op.* 51, p. 78.

⁶³ *Cit. op.* 43, p.140.

1) valstybės, kuriose priimti specialūs kovos su terorizmu įstatymai (Rusija, Baltarusija, Kazachstanas, Kirgizija). Anot A. Paukštės šie įstatymai turi daugiau politinį atspalvį – tikslą pateisinti karinių priemonių panaudojimą nepriklausomybės siekiančių tautų malšinimui. Šie įstatymai yra parengti pagal modelinį įstatymą “Dėl kovos su terorizmu”, patvirtintame Tarpparlamentinėje Baltarusijos, Kazachstano, Kirgizijos ir Rusijos asamblėjoje.

2) valstybės, kuriose yra priimti įstatymai, paprastai vadinami “kovos su terorizmu” arba analogiškais pavadinimais (Vokietija, Didžioji Britanija, JAV, Australija, Švedija ir kt.). Tačiau šie įstatymai yra arba kompleksiniai atskirų teisės šakų įstatymų pakeitimai, patobulinantys tam tikras atskirų teisės šakų normas, arba tik baudžiamųjų įstatymų pakeitimai, kurie daromi įgyvendinat tarptautinės teisės reikalavimus.

3) valstybės, kuriose kovos su terorizmu įstatymų apskritai nėra. (Lietuva, Lenkija, Estija, Latvija, Suomija, Norvegija ir kt.). Šiose valstybėse terorizmo prevencija reglamentuojama atskirų teisės šakų normomis.⁶⁴

Pagal teroristinių nusikaltimų kriminalizavimą užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose galima išskirti dvi grupes valstybių:

- 1) valstybės, kurių baudžiamuosiuose įstatymuose atsakomybė už teroristinius nusikaltimus numatyta atskiruose skyriuose. Taip teroristiniai nusikaltimai reglamentuojami tokiose valstybėse kaip Prancūzija, Suomija, Australija;
- 2) valstybės, kur teroristiniai nusikaltimai įtvirtinti atskiruose baudžiamojo kodekso straipsniuose. Šiai grupei valstybių priskirtinos Rusijos Federacija, Baltarusija, Latvija, Lietuva.

Aptarsiu šias grupes išsamiau.

Prancūzijos ir Suomijos teroristinių nusikaltimų reglamentavimo modeliai šių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose yra labai panašūs. Abiejų valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose teroristiniai nusikaltimai numatyti specialiame skyriuje. Prancūzijoje teroristiniai nusikaltimai numatyti šios šalies baudžiamojo kodekso⁶⁵ (toliau Prancūzijos BK) IV knygos antroje dalyje – “Terorizmas”. Suomijos Baudžiamajame kodekse⁶⁶ (toliau Suomijos BK) teroristinius nusikaltimus įtvirtina 34 a, skyrius - “Teroristiniai nusikaltimai”. Pagal

⁶⁴ PAUKŠTĖ, A. “*Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje.*” Daktaro disertacija, 2006, p. 138.

⁶⁵ Penal code of France. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 09 03]. Prieiga per internetą: - <http://195.83.177.9/upl/pdf/code_33.pdf>

⁶⁶ Penal code of Finland. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 08 23]. Prieiga per internetą: <<http://www.finlex.fi/pdf/saadkaan/E8890039.PDF>>

Prancūzijos BK 421 – 1 straipsnį teroristinėmis laikomos tokios veikos:

1) tyčinės veikos prieš asmens gyvybę, fizinį vientisumą, pagrobimas, neteisėtas sulaikymas, o taip pat orlaivių, laivų ar kitokių transporto priemonių užgrobimas kaip įtvirtinta kodekso antroje knygoje;

2) vagystė, plėšimas, naikinimas, gadinimas, nuostolių padarymas, o taip pat kompiuteriniai nusikaltimai, įtvirtinti kodekso trečioje knygoje;

3) nusikaltimai, padaryti kovojančių organizacijų, išformuotų judėjimų, kaip tai apibrėžta Prancūzijos BK 431-13 iki 431-17 str., o taip pat nusikaltimai apibrėžti 434-6, 441-2 to 441-5 str.;

4) laikymas mechanizmų, aparatų, pavojingų ar sprogstamųjų įrenginių, įtvirtintų 1871 m. birželio 19 d. akto, panaikinančio 1870 m. rugsėjo 4 d. įstatymą dėl karinio pobūdžio ginklų gamybos, 3 str.;

5) gavimas produktų iš veikų, numatytų 1- 4 paragrafuose;

6) nusikaltimai, susiję su pinigų plovimu;

7) nusikaltimai, susiję su vidaus prekyba, įvardinti Finansiniame ir piniginiame kodekse.

Atskirame Prancūzijos BK straipsnyje (421 – 2 str.) numatyta atsakomybė už pavojingų medžiagų paskleidimą. Pagal jį asmuo baudžiamas už paskleidimą į orą, į žemę, dirvožemį, į maisto produktus, į vandenį, įskaitant teritorinius vandenius, bet kokios medžiagos, galinčios sukelti pavojų žmogaus ar gyvūno sveikatai ar aplinkai. Kitaip nei LR BK, Prancūzijos BK nekonkretizuoja medžiagos rūšies. Pagrindinis jos požymis pavojingumas - "bet kokios medžiagos, galinčios sukelti pavojų žmogaus ar gyvūno sveikatai ar aplinkai". Šioje Prancūzijos BK normoje išskiriami keli objektai: žmogaus sveikata, gyvūno sveikata, aplinkos apsauga. Tačiau šie gėriai normoje nėra diferencijuojami. Dėl to ji tampa labai nekonkreči ir perteklinė. Kaip ir pagal LR BK ši sudėtis yra formali. Vertinant Prancūzijos BK darytina išvada, kad asmuo bus baudžiamas už terorizmą, jeigu paskleista bet kokia medžiaga potencialiai pavojinga žmogaus ar gyvūno sveikatai ar aplinkai, net jeigu faktinio pavojaus nėra. Kita vertus šios veikos pavojingumą atspindi kaltininko tikslai, kurie pagal Prancūzijos BK yra būtinas šios veikos požymis. Kitaip tariant, asmuo bus baudžiamas už medžiagų, galinčių sukelti pavojų žmogaus ar gyvūno sveikatai ar aplinkai tik tada, jeigu tai padaryta tyčia, individualiai ar kolektyviai siekiant rimtai sutrikdyti viešąją tvarką, panaudojant

bauginimą ir terorą. LR BK 250 str. atsakomybė už pavojingų medžiagų paskleidimą numatyta dvejose dalyse. LR BK 250 str. 3 d. numatyta nusikalstamos veikos sudėtis yra formali, t.y. įstatymų leidėjas numato atsakomybę tik už šių medžiagų paskleidimą. LR BK 250 str. 4 d. įtvirtinta sudėtis yra materiali ir šiuo atveju būtinas sudėties požymis yra “sunkūs padariniai”.

Pagal Suomijos BK teroristiniais nusikaltimais laikomos veikos yra:

1) neteisėto grasinimo ar klaidingo pranešimo dėl esamo pavojaus paskelbimas;
2) sąmoningas pavojaus sukėlimas ar tyčinis sprogo sukėlimas ar nusikaltimo pagal Ginklų įstatymą padarymas;

3) vagystės sunkinančiomis aplinkybėmis įvykdymas ar tokios vagystės įvykdymas turint tikslą laikinai pasinaudoti motorine transporto priemone tinkama viešajam transportui, ar kroviniui transportui, sabotžas, eismo sabotžas, pavojaus sveikatai sukėlimas, nuosavybės sunaikinimas sunkinančiomis aplinkybėmis, padegimo nusikaltimai sunkinančiomis aplinkybėmis, eksporto nusikaltimai reglamentuojami įstatyme “Dėl saugumo priemonių eksporto ir tranzito srityje”;

4) pažeidimas draudimų, susijusių su cheminių, biologinių ginklų panaudojimu, sąmoningas aplinkos teršimas;

5) kvalifikuotas užpuolimas, pagrobimas, įkaitų paėmimas, kvalifikuotas sabotžas, kvalifikuotas pavojaus gyvybei sukėlimas, branduolinio ginklo panaudojimas, plėšimas;

6) gyvybės atėmimas;

7) nužudymas teroristiniais tikslais numatytas atskiroje straipsnio dalyje.

Tiek Prancūzijos, tiek Suomijos įstatymų leidėjai, numatydami baudžiamąją atsakomybę už teroristinius nusikaltimus naudoja sąrašo principą prie teroristinių priskirdami tam tikras nusikalstamas veikas, kurių požymiai yra apibrėžiami kituose šių valstybių baudžiamųjų kodeksų straipsniuose. Didesnė dalis aukščiau išvardintų veikų yra “įprastiniai” nusikaltimai. Pažymėtina, kad pagrindinis nusikalstamų veikų priskyrimo teroristiniams nusikaltimams kriterijus pagal minėtų valstybių baudžiamuosius įstatymus yra specialus tikslas. Prancūzijos BK numato, kad nusikaltimai laikomi teroristiniais, „jeigu jie padaryti turint tikslą sutrikdyti viešąją tvarką, panaudojant bauginimą ir terorą.“⁶⁷ Atitinkamai pagal Suomijos BK teroristinėmis laikomos veikos, kurias padaro „asmuo, turėdamas teroristinių

⁶⁷ *Cit. op.* 65.

ketinimų ir nusikaltimas padaromas tokiu būdu, kuris gali sukelti rimtą žalą valstybei ar tarptautinei organizacijai.“⁶⁸

Australijos Baudžiamasis kodeksas⁶⁹ (toliau Australijos BK) terorizmo aktą apibrėžia kaip veiksmą ar grasinimą atlikti veiksmą, kai:

- 1) tai padaryta dėl politinių, religinių ar ideologinių priežasčių;
- 2) siekiant:
 - a) priversti ar paveikti federacijos ar valstijos, teritorijos ar užsienio valstybės, ar dalies valstijos, teritorijos ar užsienio valstybės vyriausybę;
 - b) bauginti visuomenę ar jos dalį.

Nusikaltimas laikomas teroristiniu, jeigu jis:

- 1) sukelia rimtą fizinę žalą asmeniui;
- 2) sukelia rimtą žalą nuosavybei;
- 3) sukelia žmogaus mirtį;
- 4) sukelia pavojų žmogaus, išskyrus atliekančio nusikaltimą, gyvybei;
- 5) sukelia rimtą pavojų visuomenės ar jos dalies sveikatai ar saugumui;
- 6) rimtai pakerta ar įtakoja elektroninę sistemą (informacijos, telekomunikacijų, finansinę sistemą, sistemą, naudojama vykdant ypatingas vyriausybės užduotis, sistemą, naudojama išimtinai visuomenės gerovei, sistemą, naudojama transporto sistemos srityje).

Skirtingai nei Prancūzijos ar Suomijos baudžiamuosiuose įstatymuose Australijos įstatymų leidėjas nenumato konkretaus teroristinių nusikaltimų sąrašo, o numato teroristinių nusikaltimų požymius, kurie pagal Australijos BK yra : 1) specialus tikslas; 2) sukeliama pasekmė. Tokiu būdu įtvirtinama pakankamai plati teroristinio nusikaltimo sąvoka, apimanti bet kokią nusikalstamą veiką, su sąlyga, kad ji be konkrečios nusikalstamos veikos požymių atitinka ir minėtus teroristinio nusikaltimo požymius.

Rusijos Federacija priskirtina prie tų valstybių, kurių baudžiamuosiuose kodeksuose teroristinius nusikaltimus reglamentuoja atskiri straipsniai. Teroro aktas reglamentuojamas

⁶⁸ *Cit. op.* 66.

⁶⁹ Penal code of Australia [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 01 29]. Prieiga per internetą: <<http://www.comlaw.gov.au/ComLaw/Legislation>>

Rusijos Federacijos Baudžiamojo kodekso⁷⁰ (toliau RF BK) skyriuje „Nusikaltimai visuomenės saugumui“ 205 str. Pagal šio straipsnio 1 d. teroro aktu laikomas sprogimo ar padegimo sukėlimas ar atlikimas kitų veiksmų, lemiančių visuomenės įbauginimą ar pavojingų žmonių gyvybei, galinčių sukelti didelę materialinę žalą ar kitus sunkius padarinius, kai tokie veiksmai daromi siekiant priversti valstybės institucijas ar tarptautines organizacijas priimti tam tikrą sprendimą, o taip pat grasinimas atlikti šiuos veiksmus, siekiant minėtų tikslų.

RF BK 205 str. 2 d kvalifikuojantys teroro akto požymiai yra RF BK 205 str. 1 d. numatytų veiksmų atlikimas grupės iš anksto susitarusių asmenų arba panaudojant šaunamąjį ginklą. Itin kvalifikuotą teroro akto sudėtį pagal RF BK 205 str. 3 d. sudaro RF BK 205 str. 1 d. numatytų veiksmų atlikimas organizuotoje grupėje arba kai darant teroro aktą dėl neatsargumo atimama asmens gyvybė. Alternatyvūs itin kvalifikuotos teroro akto sudėties požymiai pagal minėtą straipsnį yra minėtų veiksmų nukreipimas į atominės energijos naudojimo objektus arba branduolinių, radioaktyviųjų medžiagų ar radioaktyviosios spinduliuotės šaltinių, nuodingų, toksinių, pavojingų cheminių ar biologinių medžiagų panaudojimas.

RF BK numatytos teroro akto sudėties požymiai panašūs į LR BK 250 str. numatytą teroro akto sudėtį. RF BK įstatymų leidėjas teroro akto sukeltą pavojų numato kaip būtina sudėties požymį. Kaip minėta, LR BK 250 str. 1d. to tiesiogiai įtvirtinta nėra. Taip pat, pagal RF BK būtinas terorizmo nusikaltimo sudėties požymis yra specialus tikslas - paveikti valstybės institucijas ar tarptautinę organizaciją, kad jos priimtų tam tikrus sprendimus. Paminėtina ir tai, kad pagal RF BK terorizmo sudėtis neapima tyčinio gyvybės atėmimo. Gyvybės atėmimas pagal RF BK bus kvalifikuojamas kaip terorizmas tik tuo atveju, jeigu jis bus padarytas dėl neatsargumo. Jeigu kaltininkas teroristiniais veiksmais tyčia atima asmens gyvybę, tai tokiu atveju veika pagal RF BK bus kvalifikuojama kaip nužudymo ir teroro akto sutaptis.

Rusų autoriai be teroro akto, kaip savarankiškos nusikaltimo sudėties, išskiria:

1) teroristinio pobūdžio nusikaltimus (žmogaus pagrobimas įkaitu (RF BK 206 str.); melagingas pranešimas apie teroro aktą (RF BK 207 str.); neteisėtos ginkluotos formuotės organizacija ar dalyvavimas joje (RF BK 208 str.); pasikėsinimas į valstybės tarnautojo ar

⁷⁰Уголовный кодекс Российской Федерации. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 10 15]. Prieiga per internetą: <<http://www.hro.org/docs/rlex/uk>>

viešojo asmens gyvybę (RF BK 277 str.); tarptautiniu mastu saugomų asmenų ar įstaigų užpuolimas (RF BK 360 str.);

2) kiti nusikaltimus, kuriuose terorizmo elementai pasireiškia, kaip tikslas arba nusikaltimo padarymo būdas (turto prievartavimas, visos grasinimo formos, pasikėsinimai ar gyvybės atėmimai įvairių lygmenų valstybės tarnautojams ir pan.).⁷¹

Latvijos baudžiamajame kodekse⁷² (toliau LV BK) numatyta baudžiamoji atsakomybė už terorizmą, tačiau, kaip ir RF BK jį reglamentuoja vienas straipsnis. Šis nusikaltimas įtvirtintas LV BK X skyriuje “Nusikaltimai valstybei”, 88 straipsnyje. Taigi Latvijos įstatymų leidėjas terorizmą pirmiausia sieja su grėsme valstybės saugumui. Tuo tarpu teroro aktas pagal LR BK traktuojamas ne kaip nusikaltimas nukreiptas į valstybės interesus, bet pirmiausia kaip nusikaltimas, kuriuo tiesiogiai kėsinama į visuomenės saugumą.

LV BK 88 str. terorizmo dispozicijoje numatyta, kad asmuo baudžiamas jeigu jis sukelia sprogimą, padegimą ar atlieka kitus tyčinius veiksmus, keliančius grėsmę žmonių gyvybei ar sveikatai, naikina ar gadina įmones, struktūrinius objektus, naftos ar dujų linijas, energijos linijas, transporto kelius ar transporto priemones, telekomunikacijų tinklus, jonizuojančios radiacijos šaltinius ar kitokius valstybinės reikšmės objektus turint tikslą padaryti žalos Latvijos Respublikai ar jos gyventojams, arba, siekiant minėtų tikslų, sukelia branduolinę, radiacinę avariją, masinį nuodijimą, epideminių ar epizootonių ligų paskleidimą.

Antroje LV BK 88 straipsnio dalyje numatyta kvalifikuota terorizmo sudėtis. Pagal šią dalį baudžiama už sprogimo ar padegimo sukėlimą, branduolinio ar radiacinio pavojaus sukėlimą ar kitomis visuotinai pavojingomis priemonėmis tyčia darant veiksmus, pavojingus gyvybei ar sveikatai, o taip pat už kito asmens nuosavybės sunaikinimą ar sugadinimą arba grasinimą įvykdyti minėtus veiksmus, kai yra reali tikimybė, kad grasinimai gali būti realizuoti, siekiant priversti valstybę, jos institucijas ar tarptautines organizacijas atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų. Paminėtina, kad Latvijos BK 88 str., kaip ir LR BK bei RF BK, yra speciali norma, reglamentuojanti terorizmą. Kiti teroristinio pobūdžio nusikaltimai numatyti atskiruose LV BK straipsniuose.

⁷¹ Басицкий И., Легенченко Н. *Терроризм*. Министерство внутренних дел Республики Беларусь. Минск, 2001, p. 121.

⁷² Penal code of Latvia. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 09 07]. Prieiga per internetą: <<http://wings.buffalo.edu/law/bclcl/resource.htm>>;

Lietuvos, Latvijos ir Rusijos baudžiamuosiuose įstatymuose teroro aktas yra reglamentuojamas panašiai. Atsakomybę už teroro aktą numato konkretus baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnis. Šių valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose nėra specialaus skyriaus, skirto teroristinių nusikaltimų reglamentavimui, o teroristiniai nusikaltimai įtvirtinti įvairiuose kodekso straipsniuose. Pastebimas ir objektyviosios teroro akto pusės požymių bendrumas. Pažymėtina, kad RF BK ir Latvijos BK numato terorizmo tikslą, kaip būtiną teroristinio nusikaltimo požymį. Tikslai yra būtinas sudėties požymis LR BK tik tada, kai nusikaltimai susiję su teroristine grupe.

Aukščiau pateiktos lyginamosios teroristinių nusikaltimų reglamentavimo užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose tikslas nėra išryškinti vienos ar kitos juridinės technikos privalumus ar trūkumus, o atskleisti teroristinių nusikaltimų reglamentavimo įvairiose valstybėse įvairovę. Kaip minėta, vienose šalyse (Prancūzija, Suomija, Australija) teroro aktas tiesiogiai nėra įvardijamas, o teroristiniai nusikaltimai yra susisteminti ir numatyti specialiame baudžiamojo kodekso skyriuje. Kitų valstybių (Rusijos Federacija, Latvijos Respublika) baudžiamuosiuose kodeksuose, kaip ir LR BK, teroristinius nusikaltimus reglamentuoja specialiosios ir bendrosios kodekso normos.

Kaip minėta, tarptautinės konvencijos dėl kovos su terorizmu numato tik minimalius reikalavimus, kuriuos valstybės savo nacionaliniuose įstatymuose gali plėsti. Teroristinių nusikaltimų reglamentavimo ypatybės yra sąlygotos kiekvienos valstybės suverenios teisės pasirinkti tarptautinės teisės normų įgyvendinimo savo vidaus teisinėje sistemoje mechanizmą. Tarptautinės teisės ir konkrečiai, tarptautinių sutarčių, galiojimas valstybės teisinėje sistemoje visada priklauso nuo vidaus teisės.⁷³ Baudžiamumas už teroristinius nusikaltimus realizuojamas pagal kiekvienos valstybės pasirinktus įvairius tarptautinės teisės normų įgyvendinimo būdus ir formas bei atsižvelgiant į nacionalinės baudžiamosios teisės principų skirtingumą.

⁷³ *Cit. op.* 36.

III. Subjektyvieji teroro akto sudėties požymiai

III.1. Teroro akto subjektas

Už teroro aktą baudžiamojon atsakomybėn pagal LR BK yra traukiamas fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų, pakaltinamas ar ribotai pakaltinamas. Jeigu teroro aktą įvykdo asmuo, sulaukęs 14 metų amžiaus, jis bus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal kitus LR BK straipsnius (pvz., turto sunaikinimas ar sugadinimas pagal LR BK 187 straipsnio 2 dalį; transporto priemonių ar kelių, juose esančių įrenginių sugadinimas pagal LR BK 280 straipsnio 2 dalį).

Tarptautinėse konvencijose dėl kovos su terorizmu kaltininko amžius, kurio sulaukęs asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, nėra konkrečiai numatytas. Tarptautiniuose teisės aktuose, ypač nuo Romos statuto priėmimo, nusikaltimo subjektu laikomas asmuo, sulaukęs 18 metų. Paminėtina, kad užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, kaltininko amžius, nuo kurio jis gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn skiriasi. Kai kuriose asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn tik nuo 18 m. LR BK baudžiamoji atsakomybė už teroro aktą kylą nuo 16 m. amžiaus. Tokiu atveju galima situacija, kad vienoje valstybėje asmuo padaręs teroro aktą, sulaukęs 16 m. bus baudžiamas už teroro akto įvykdymą, o kitoje toks asmuo nebus laikomas teroro akto subjektu ir bus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal kitą baudžiamojo įstatymo straipsnį. Autorės nuomone, 18 m. ribos nustatymas gali būti pagrįstas tuo, kad teroro aktas yra pavojingas nusikaltimas ir jo pobūdį bei sukeltus padarinius gali suvokti tik suaugęs asmuo. Ypač tai akcentuotina, kai teroro aktas daromas teroristinėje grupėje, kurios veikla susijusi su specifinių tikslų siekimu. Vis dėlto, pastarasis klausimas lieka diskusinio pobūdžio, nes konvencijos suteikia teisę valstybėms savo baudžiamuosiuose įstatymuose kaltininko amžių, kurio sulaukęs jis gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, nustatyti svarankiškai.

LR BK 250 str. 7 dalyje numatyta, kad už teroro aktą gali atsakyti ir juridinis asmuo. Pagal LR BK 20 str. 2 d. juridinis asmuo atsako už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas tik tuo atveju, kai nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jeigu jis, eidamas vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę: atstovauti juridiniam asmeniui, priimti sprendimus juridinio asmens vardu arba kontroliuoti juridinio asmens veiklą. Juridinis asmuo pagal LR BK

atsako ir tuo atveju, jeigu nusikalstamas veikas jo naudai padarė juridinio asmens darbuotojas ar įgaliotas atsovas dėl vadovaujančias pareigas einančio asmens nepakankamos priežiūros ar kontrolės. Paminėtina, kad ne visų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose juridinis asmuo gali būti teroro akto subjektu.

Tarptautiniai teisės aktai nenumato kokių nors specialių teroro akto subjekto požymių. Minėta, kad terorizmas yra tarptautinio pobūdžio nusikaltimas. Anot doc. dr. A. Abramavičiaus, „tarptautinio pobūdžio nusikaltimų specifika yra ta, kad <...> nusikalstamų veikų subjektai veikia asmeniškai, t.y. nėra tiesiogiai susiję su valstybės politika.“⁷⁴ Tokią išvadą leidžia padaryti ir tarptautinių teisės aktų dėl kovos su terorizmu nuostatos. Pavyzdžiui, 1998 m. Konvencijos Dėl kovos su terorizmu vykdomais sprogdinimais preambulėje pasakyta, “kad valstybių karinių pajėgų veiklą reglamentuoja tarptautinės teisės normos, nepriklausančios šios Konvencijos taikymo sričiai, ir šios Konvencijos netaikymas tam tikriems veiksams neatleidžia nuo atsakomybės už kitus neteisėtus veiksmus arba nepadaro jų teisėtais, arba netrukdo persekioti pagal kitus teisės aktus.”⁷⁵

ES Pagrindų Sprendimo preambulėje teigiama, kad “šis pamatinis sprendimas nereglamentuoja ginkluotų konfliktų metu atliekamų ginkluotųjų pajėgų veiksmų, kuriuos reglamentuoja tarptautinė humanitarinė teisė, kaip šie terminai apibrėžiami pagal tą teisę, ir valstybės ginkluotųjų pajėgų veiksmų joms atliekant savo oficialias pareigas tiek, kiek tuos veiksmus reglamentuoja kitos tarptautinės teisės normos.”⁷⁶

Pagrindų sprendime dėl kovos su terorizmu sąlyginai galima išskirti tris grupes subjektų, kurie gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn už teroristinius nusikaltimus:

1) fiziniai asmenys. Pagrindų sprendimas nenurodo amžiaus, nuo kurio fizinis asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, taigi ši prerogatyva paliekama valstybėms narėms;

2) juridiniai asmenys. Lietuvoje už nusikaltimus baudžiamojon atsakomybėn gali būti patrauktas ir juridinis asmuo todėl šiuo atveju didesnių problemų neturėtų kilti.

3) teroristinės grupės, kurios nėra juridiniai asmenys, bet *de facto* asociacijos. Į atskirą subjektų grupę, autorės nuomone, teroristinė grupė išskirtina dėl to, kad Pagrindų sprendimas

⁷⁴ ABRAMAVIČIUS, A. Tarptautinio pobūdžio nusikaltimų ir tarptautinių nusikaltimų santykio problemos. *Teisė*, 1992, nr. 26, p. 122.

⁷⁵ *Cit. op.* 34.

⁷⁶ *Cit. op.* 2.

apibrėžia šios grupės požymius ir atsakomybę už nusikaltimus, padarytus teroristinėje grupėje numato atskirai nuo bendro įpareigojimo bausti už teroristinių nusikaltimų padarymą bendrininkaujant. LR BK 250 str. 6 d. numato teroristinės grupės sąvoką ir įtvirtina atsakomybę už nusikalstamas veikas, susijusias su šia grupe.

Europos sąjungos teisės aktuose teroristinių nusikaltimų subjektai tam tikrais atvejais įvardijami labai konkrečiai, t.y. numatant konkretaus asmens vardą, pavardę ar slapyvardį, jo gimimo metus arba teroristinių organizacijų pavadinimus. Pavyzdžiui, ES bendrojoje pozicijoje Dėl specifinių priemonių taikymo kovoje su terorizmu numatytas sąrašas teroristais laikomų asmenų ar organizacijų, kurių turtas turi būti iššaldomas.⁷⁷ Pažymėtina, kad šiais atvejais toks asmenų ar organizacijų išvardijimas susijęs su konkrečių priemonių prieš terorizmą įgyvendinimu ES rėmuose.

Apibendrinant galima teigti, kad teroro akto subjektas yra fizinis asmuo, sulaukęs įstatyme numatyto amžiaus, pakaltinamas (ar ribotai) pakaltinamas ir kuris nėra susijęs su vasltybės vykdoma politika. Teroro akto subjektu laikomas ir juridinis asmuo.

III.2. Teroro akto subjektyvioji pusė

Teroro aktas pagal LR BK 250 str. 1 d. yra padaromas tiesiogine tyčia. Kaltininkas suvokia, kad palieka sprogmenis, sprogdina ar padega ir nori taip veikti. Svarbiu kriterijumi, leidžiančiu identifikuoti teroro aktui būdingą tyčią yra kaltininko suvokimas, kad dėl jo veikos gali nukentėti didelis arba neapibrėžtas žmonių skaičius, arba gali būti sukeltas visuomenėje rezonansas, nesaugumo jausmas, nerimas. Tą rodo objektyvūs teroro akto požymiai. Teroro akto motyvai gali būti skirtingi ir kvalifikavimui reikšmės neturi: kaltininkas gali veikti tiek visuomenės saugumo pažeidimo motyvais, tiek ir dėl kitų paskatų. Pažymėtina, kad sprogmenų palikimas pripažintinas teroro aktu tik tuo atveju, jeigu kaltininkas turėjo tikslą sukelti sprogimą.

⁷⁷ Council common position of 27 december 2001 on the application of specific measures to combat terrorism. OJ L 344, 28/12/2001p. 0015 – 0017

III.3. Subjektyvieji teroro akto požymiai tarptautiniuose teisės aktuose

Mokslinėje literatūroje pateikiama daug terorizmo apibrėžimų. Šiose sąvokose bene dažniausiai pasikartojantys reišminiai žodžiai – siaubas, baimė ir išgąstis. Baimė kaip terorizmo kovos priemonė dažnai vadinama destabilizavimo arba egzistuojančių politinių institucijų nuvertimo įrankiu.⁷⁸ Teroristinės veikos siejamos su poveikiu auditorijai, jos įbauginimu. Tai tam tikras spektaklis, nukreiptas paveikti ne tiesiogines teroro akto aukas, kurių atžvilgiu naudojamas smurtas, o platesnę auditoriją – tautą, vyriausybę, politinę jėgą ar kitus objektus.⁷⁹ A. Cassese kaip vieną iš pagrindinių tarptautinio terorizmo elementų įvardijo siekimą teroristiniais aktais paskleisti terorą.⁸⁰ Žodis „teroras“ kilęs iš lotynų kalbos (lot. – *terror*) ir reiškia siaubą, baimę, išgąstį.⁸¹ Baimė, o tiksliau – manipuliavimas ja, yra specifinis teroristinių veikų elementas.

Tokią išvadą pagrindžia ir įvairiuose tarptautiniuose teisės aktuose, bei dokumentuose numatytų terorizmo definicijų analizė. Dar 1937 m. Tautų Lygos Konvencijoje dėl kelio užkirtimo terorizmui ir baudimo už jį⁸² buvo numatyta, kad „terorizmo aktas yra kriminalinė veika, <...> nukreipta sukelti teroro būseną atskiriems asmenims, jų grupei ar visuomenei.“ Nors konvencija dėl reikiamo ratifikacijų skaičiaus nebuvimo neįsigaliojo, tačiau oficialiai deklaravo svarbų terorizmo aspektą – siekimą sukelti baimę.

Teroristiniai nusikaltimai yra vienos iš pavojiausių nusikalstamų veikų. Baimės ir nesaugumo jausmas yra nulemtas tokių veikų pobūdžio, nes jomis kėsinamasi į tokius gėrius kaip žmogaus gyvybė, sveikata, visuomenės saugumas, visuomeninių santykių stabilumas. Šie aspektai atsispindi ir tarptautinėse konvencijose dėl kovos su terorizmu. 1999 m. Tarptautinė konvencija Dėl kovos su terorizmo finansavimu numato, kad teroristinis nusikaltimas yra veika, kuria siekiama civilio gyventojų ar bet kurio kito asmens, kuris aktyviai nedalyvauja karo veiksmuose ginkluoto susidūrimo metu, mirties arba padaryti jam sunkų kūno sužalojimą,

⁷⁸ BEINORAVIČIUS, D. Terorizmas: jo priežastys ir raidos tendencijos. *Jurisprudencija*, 2005, t. 68 (60), p. 53.

⁷⁹ *Cit. op.* 12 p. 70.

⁸⁰ CASSESE, A. *International criminal law*. Oxford university press, 2003, p. 124.

⁸¹ KUZAVINIS, K. Lotynų – lietuvių kalbų žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996, p. 858,

⁸² MAGGOTO, JACKSON N. *Battling terrorism. Legal perspectives on the use of force and the war on terror*. Australia, University of Newcastle: Ashgate, 2005, p. 75.

kai tokia veika dėl jos pobūdžio ar aplinkybių siekiama įbauginti gyventojus arba priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį nors veiksmą arba susilaikyti nuo jo.

Analogiškos nuostatos yra ir 1997 m. Tarptautinėje konvencijoje dėl kovos su teroristiniais sprogdinimais. Pagal šią konvenciją teroristinio nusikaltimo tikslas yra:

- 1) siekimas mirties ar sunkaus kūno sužalojimo;
- 2) siekimas didelio masto tokios vietos, objekto ar sistemos sugriovimo, jeigu tokio sugriovimo padarinys yra arba gali būti dideli ekonominiai nuostoliai.

Skirtingai, nei 1999 m. Konvencijoje dėl terorizmo finansavimo, čia nenumatytas kaltininko tikslas įbauginti gyventojus ar reikalavimas iš valstybės, jos institucijų ar tarptautinės organizacijos atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų. Tačiau tai nereiškia, kad 1997 m. Konvencija dėl kovos su teroristiniais sprogdinimais apskritai eliminuoja pastaruosius tikslus. Pagal konvenciją tokie tikslai gali būti numanomi ir išplaukti iš kitų požymių. Pirma, atkreiptinas dėmesys į konvencijos 5 str., kuriame yra formuluotė: “nusikalstama veika, kuriai taikoma ši Konvencija, pirmiausia tuomet, kai ji skirta išprovokuoti plačiosios visuomenės, grupės asmenų ar konkrečių asmenų baimę.”⁸³ Antra, konvencijoje dėmesys skiriamas nusikaltimo padarymo vietai, pateikiamos definicijos. Teroristiniai sprogdinimai yra specifinis nusikaltimas, turint omenyje tai, kad šio nusikalstamos veikos padarymo būdas bei vieta gali būti pakankamas kriterijus, sprendžiant apie kaltininko tyčios formą. Pavyzdžiui, jeigu kaltininkas susprogdina sprogmenį prie prezidentūros ar vyriausybės pastato, tai beveik neįmanoma, kad toks veiksmas būtų skirtas kokiam nors kitam subjektui, bet ne valdžios institucijoms.

LR BK 250 str. 6 d. numatyta, kad teroristinės grupės tikslas – šiame straipsnyje numatytais veiksmais:

- 1) bauginti žmones;
- 2) neteisėtai reikalauti iš valstybės, jos institucijų ar tarptautinės organizacijos atlikti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo jų.

Taigi galima teigti, kad LR BK 250 str. 6 d. numatyti tikslai iš esmės atitinka minėtose konvencijose numatytus tikslus. Pažymėtina, kad LR BK 250 str. nenumatytas tikslas atimti žmogaus gyvybę ar sutrikdyti asmens sveikatą. Jeigu vykdant teroro aktą atimama gyvybė, tai veika bus kvalifikuojama pagal LR BK 250 str. 4 d., nes šio darbo autorė laikosi nuomonės,

⁸³ *Cit. op.* 34.

jog sunkūs padariniai teroro akto atveju apima žmogaus gyvybės atėmimą. Diskutuotinas lieka klausimas, kaip kvalifikuoti veiką, jeigu įvykdžius teroro aktą atimama gyvybė dviems ar daugiau žmonių?

III.4. Tikslas, kaip teroristinio nusikaltimo požymis ES Pagrindų sprendime „Dėl kovos su terorizmu“

2002 m. ES Pagrindų sprendimas Dėl kovos su terorizmu, apibrėždamas teroristinių nusikaltimų požymius, numato iš esmės identiškus tikslus, lyginant su įtvirtintais minėtose konvencijose. Pagal Pagrindų sprendimo 1 str. teroristinio nusikaltimo tikslas yra:

- 1) siekimas rimtai įbauginti gyventojus;
- 2) siekimas neleistinai priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį veiksma ar susilaikyti nuo jo;
- 3) siekimas rimtai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindinius politinius, konstitucinius, ekonominius ar socialinius šalies darinius ar tarptautinę organizaciją.

Europos Komisija yra išreiškusi nuomonę, kad teroristinio nusikaltimo tikslas, neleidžia šio nusikaltimo tapatinti su kriminaline veika net ir tuo atveju, jeigu teroristinis nusikaltimas atitinka tokios veikos sudėties požymius. Teroristiniai nusikaltimai pasižymi didesniu pavojingumu nei paprastos kriminalinės veikos, nes jais kėsinamasi ir pažeidžiami skirtingi gėriai.⁸⁴ Komisija taip pat pažymėjo, kad būtina numatyti specifinius teroristinių nusikaltimų elementus. Teroristinio nusikaltimo atskyrimo pagrindas yra didelis pavojingumas, kurį jis kelia visuomenei ir jos gėriams, vyriausybei ir visai žmonijai įskaitant ir politinę dimensiją, skirtingai nei nusikaltimas.⁸⁵ Tokio pobūdžio nusikaltimų skirtingumas ir specifika nekvestionuojami. Teisinėje literatūroje pripažįstama, kad ES Pagrindų sprendime numatyti teroristinių nusikaltimų tikslai yra būtinas šių veikų subjektyviosios pusės požymis.⁸⁶

⁸⁴ Proposal for a Council framework Decision on combating terrorism. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 08 16]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/comm/external_relations/efsp/doc/com_01_521.pdf>

⁸⁵ Boaz Ganor. Defining terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 02 13] Prieiga per internetą: <<http://www.ict.org.il/articles/define.htm>>;

⁸⁶ 5 German law journal No. 5 (1 May 2004). Special edition - The E.U.'s Definition of Terrorism: The Council Framework Decision on Combating Terrorism, Part 1 of 2. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 09 11]. Prieiga per internetą: <<http://www.germanlawjournal.com/article.php?id=435>>;

„Pagrindų Sprendimas apibrėžia terorizmą per sąsają su nusikalstamos veikos tikslu <...> tai pagrindinis kriterijus, skiriantis teroristinį nusikaltimą nuo paprastos nusikalstamos veikos.“⁸⁷

LR BK tikslas nėra būtinas visų veikų, kurios gali būti kvalifikuojamos kaip teroro aktas, požymis. Šiuo atveju kyla klausimas, ar LR BK tinkamai įgyvendina Pagrindų Sprendimo nuostatas? Manytina, kad tinkamai.

Jau minėta, kad Pagrindų sprendimas, kaip Europos Sąjungos antrinės teisės dokumentas, yra privalomas valstybėms narėms jame numatytų siektinų rezultatų atžvilgiu. Tačiau valstybėms narėms paliekama teisė laisvai pasirinkti Pagrindų sprendimo įgyvendinimo formas ir būdus. Pagrindų sprendimas dėl kovos su terorizmu įpareigoja, jog jame numatytos veikos būtų laikomos teroristiniais nusikaltimais nacionalinėje teisėje. „Ar tai reiškia pareigą šias veikas tiesiogiai nacionalinėje teisėje įvardinti kaip „teroristinius nusikaltimus“, ar pakanka jų atžvilgiu vien užtikrinti Pagrindų sprendime išdėstytą taisyklių veikimą, lieka neaišku. Vis dėlto atsižvelgiant į Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnio 2 dalies b punkto nuostatą dėl laisvės pasirinkti sprendimo nuostatų įgyvendinimo formą ir metodus, manytina, kad Pagrindų sprendimo tikslams pasiekti mažiausiai būtina <...> kriminalizuoti šias veikas“.⁸⁸ Pritariant šiai nuomonei paminėtina, kad Europos Komisijos 2004 m. birželio 08 d. pranešime dėl Pagrindų Sprendimo dėl kovos su terorizmu įgyvendinimo valstybėse narėse pasakyta, kad „Pagrindų Sprendimo teisinei galiai *mutatis mutandis* taikomi direktyvų reikalavimai.“⁸⁹ Tai reiškia, kad perkeliant nuostatas nereikalaujama, kad tam tikros nuostatos tekstas būtų visiškai taip pat suformuluotas nacionaliniuose įstatymuose. Svarbiausia, kad būtų pakankamai aiškiai ir tiksliai užtikrintas Pagrindų Sprendimo įgyvendinimas. Šiame darbe jau konstatuota, kad Pagrindų Sprendime numatytos veikos LR BK iš esmės yra kriminalizuotos. Tikslu, taip kaip jis numatytas Pagrindų sprendime, neįtvirtinimas LR BK nepaneigia išvados, kad Pagrindų Sprendimo nuostatos jame numatytų tikslų atžvilgiu LR BK yra įgyvendintos tinkamai. Pagrindų sprendime numatyti tikslai labiau būdingi terorizmui, kaip nusikaltimų visumai, o ne konkrečiai nusikalstamai veikai.

Vis dėlto paminėtina, kad specialaus teroristinio tikslo įvedimo į LR BK būtinybė egzistuoja. Tai susiję su Pagrindų sprendimo nuostatomis, įpareigojančiomis už teroristinius

⁸⁷ Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/comparl/libe/elsj/zoom_in/40_en.htm#> [interaktyvus]. Žiūrėta [2007 03 07].

⁸⁸ *Cit. op.* 6, p.102.

⁸⁹ 2004 m. birželio 08 d. Europos Komisijos pranešimas dėl Pagrindų sprendimo dėl kovos su terorizmu įgyvendinimo. [interaktyvus]. [Žiūrėta Žiūrėta 2006 11 15]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu>>;

nusikaltimus numatyti sunkesnes sankcijas nei už paprastus nusikaltimus. Kadangi šio darbo tyrimo objektas yra teroro aktas kaip konkreti nusikalstama veika, todėl sankcijų įgyvendinimo klausimai plačiau nebus aptariami.

III.5. Teroro akto subjektyviosios pusės požymiai užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose

Analizuojant teroristinių nusikaltimų reglamentavimą užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose pastebėta, kad teroristinių veikų tikslai yra esminis kriterijus atribojant šias veikas nuo kitų nusikaltimų.

Prancūzijos BK 421 – 1 str. įtvirtinta, kad nusikalstama veika laikoma teroristiniu aktu, kai ji padaroma <...> turint tikslą sutrikdyti viešąją tvarką, panaudojant bauginimą ir terorą.

Pagal Suomijos BK, būtinas teroristinio nusikaltimo požymis yra teroristinis ketinimas. Suomijos BK numato, kad asmuo turi teroristinį ketinimą, jeigu jis siekia:

- 1) sukelti baimės jausmą visuomenėje;
- 2) neteisėtai priversti valstybės vyriausybę, kitą instituciją ar tarptautinę organizaciją įvykdyti, leisti ar susilaikyti nuo bet kokio veiksmo;
- 3) neteisėtai panaikinti ar pakeisti valstybės konstituciją ar destabilizuoti valstybės teisinę tvarką ar sukelti žalą valstybės ekonomikai ar fundamentaliems visuomenės institutams;
- 4) padaryti žalos tarptautinės organizacijos finansams ar kitiems tokios organizacijos fundamentaliems struktūriniais elementams.⁹⁰

Pagal RF BK terorizmo tikslai yra:

- 1) visuomenės saugumo sutrikdymas, visuomenės įbauginimas;
- 2) poveikis valstybės institucijoms siekiant, kad jos priimtų atitinkamus sprendimus.

Latvijos BK numato šiuos tikslus:

- 1) tikslą padaryti žalą Latvijos Respublikai ar jos gyventojams;

- 2) siekimą priversti valstybę, jos institucijas ar tarptautines organizacijas atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų.

Australijos BK įtvirtina tokius subjektyviosios pusės požymius:

- 1) teroristiniai nusikaltimai padaryti dėl politinių, religinių ar ideologinių priežasčių;
- 2) teroristiniai nusikaltimai padaryti siekiant:
 - priversti ar paveikti federacijos ar valstijos, teritorijos ar užsienio valstybės, ar dalies valstijos, teritorijos ar užsienio valstybės vyriausybę;
 - bauginti visuomenę ar jos dalį.

Portugalijos baudžiamajame kodekse minimas siekimas pakenkti nacionaliniams interesams, valstybinių institucijų funkcionavimo sutrikdymas, siekimas priversti viešuosius organus daryti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti, bauginti individus ar jų grupes. Ispanijos baudžiamasis kodeksas numato siekimą pakirsti konstitucinę tvarką ir rimtai sutrikdyti viešąją tvarką. Tokios pačios nuostatos paminėtos ir Italijos baudžiamajame kodekse.⁹¹

Apibendrinus užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose numatytus teroristinių nusikaltimų subjektyviosios pusės požymius galima išskirti dvi pagrindines tikslų kategorijas:

- 1) siekimas įbauginti visuomenę ar jos dalį;
- 2) siekimas daryti spaudimą valdžios institucijoms, siekiant, kad jos atliktų tam tikrus veiksmus ar susilaikytų nuo jų.

Pastarieji tikslai numatyti daugelyje valstybių. Kiti teroristiniai ketinimai, tokie kaip siekimas sutrikdyti valstybės konstitucinę santvarką, padaryti žalos valstybei ir pan. valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose numatomi atsižvelgiant į konkrečios valstybės įstatymų leidėjo valią. Kai kuriose valstybėse be teroristinių tikslų yra ir teroristinis motyvas. Taip yra numatyta pavyzdžiui, Australijos BK, Didžiosios Britanijos Terorizmo Akte 2000. Šiuose įstatymuose yra analogiškos nuostatos, numatančios, kad nusikaltimas yra teroristinis, kai jis padarytas dėl politinių, religinių ar ideologinių priežasčių. Motyvai yra būtinas požymis ir juos privaloma įrodyti. Autorės nuomone, teroristinio nusikaltimo motyvo, kaip būtino subjektyviosios pusės požymio traktavimas, apsunkena veikos kvalifikavimą. Kita vertus,

⁹¹Terrorism and the international legal order. Van Krieken, TMC Asser press. The Hague, 2002, p. 416.

nusikaltimo požymių numatymas nacionaliniuose įstatymuose yra kiekvienos valstybės suvereni teisė.

Paminėtina, kad užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinti teroristinių nusikaltimų tikslai atspindi tarptautiniuose teisės aktuose dėl kovos su terorizmu numatytus nusikaltimų subjektyviosios pusės požymius. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tarptautiniuose teisės aktuose kaip teroristinių nusikaltimų tikslas įvardijamas siekis atimti žmogaus gyvybę ar padaryti jam sunkų kūno sužalojimą. Tuo tarpu valstybių nacionaliniai įstatymai paprastai žmogaus gyvybės atėmimą numato kaip kvalifikuojantį teroristinio nusikaltimo požymį arba gyvybės atėmimas lieka už teroristinio nusikaltimo ribų. Tai rodo, kad nacionalinėje teisėje įtvirtintos mažiau pavojingos veikos, nei tarptautiniuose teisės aktuose.

Vertinant LR BK 250 str. numatytos teroro akto sudėties požymius, pastebima tai, Lietuvos įstatymų leidėjas labiau akcentuoja teroro akto objektyviosios pusės požymius. Tokiu būdu sudaromos sąlygos daug paprastesniam nusikaltimų kvalifikavimui, nes nereikia įrodinėti kaltininko tyčios įbauginti visuomenę, priversti valstybės institucijas imtis tam tikrų veiksmų ir pan.⁹² Tokia situacija negali būti vertinama, kaip nacionalinės teisės nuostatų prieštaravimas tarptautiniams teisės aktams. Kaip jau konstatuota šiame darbe, nei konvencijos, nei Pagrindų sprendimas neįpareigoja, kad juose numatytos nuostatos būtų paraidžiui perkeltos į valstybių nacionalinius įstatymus. Konvencijos tiesiogiai neformuluoja reikalavimo, kad valstybės vidaus teisės normos atitiktų konvencijos normų turinį. Pati valstybė nustato, kokiais būdais ji užtikrins konvencijos nuostatų taikymą.⁹³ Minėtų tarptautinių teisės aktų tikslas – juose numatytų nusikaltimų kriminalizavimas valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose. Pastarasis reikalavimas tiek tarptautinių konvencijų, tiek Pagrindų Sprendimo atžvilgiu LR BK yra įgyvendintas. Nusikalstama veika pripažįstama teroro aktu įvertinus visą faktinių aplinkybių spektrą. Argi galima šiukšlių dėžės padegimą kvalifikuoti kaip teroro aktą, net ir tuo atveju, jeigu toks veiksmas buvo atliktas siekiant įbauginti visuomenę?

⁹² *Cit. op. 6, p. 104.*

⁹³ *Cit. op. 39.*

IV. Kvalifikuota teroro akto sudėtis

LR BK 250 str. 2 d. numatyta kvalifikuota teroro akto sudėtis. Kvalifikuotą teroro akto sudėtį lemia teroro akto sukelti padariniai. Šiuo atveju teroro akto sukeltos pasekmės yra būtinas šio nusikaltimo sudėties požymis. Jeigu sprogdinant arba padegant:

1) nukentėjusiajam buvo sutrikdyta sveikata. Tai reiškia, kad asmeniui padarytas bet kokio sunkumo sveikatos sutrikdymas, t.y. sunkus, nesunkus ar nežymus sveikatos sutrikdymas. Veika bus kvalifikuojama pagal LR BK 250 str. 2 d., kai minėtais veiksmais sutrikdoma sveikata bent vienam asmeniui;⁹⁴

2) minėtais veiksmais buvo sunaikinta ar sugadinta transporto priemonė arba statinys ar statinyje buvusi įranga. Statinys apima bet kokį materialų objektą, pastatytą žmonių materialinėms ar kultūrinėms reikmėms tenkinti. Transporto priemonė – tai bet koks įrenginys, skirtas žmonėms ir (arba) kroviniams vežti. Transporto priemonės, statinio ar įrangos sugadinimas ar sunaikinimas reiškia, kad minėti objektai yra paveikiami taip, kad jais jau nebegalima naudotis pagal paskirtį ir jie negali būti atstatyti, o sugadinimo atveju jie gali būti atstatyti ar sutaisyti.

LR BK 250 str. 2 d. numatyta teroro akto sudėtis yra materiali. Tarp sprogdinimo ar padegimo ir kilusių padarinių turi būti nustatytas priežastinis ryšys. Kaltininko tyčia šiuo atveju gali būti tiesioginė ir netiesioginė, apibrėžta ir neapibrėžta. Esant tiesioginei tyčiai, kaltininkas, sprogdindamas ar padegdamas numato, kad dėl to bus sutrikdyta sveikata bent vienam asmeniui, sunaikinta ar sugadinta transporto priemonė arba statinys ar statinyje buvusi įranga, ir šių padarinių nori. Esant netiesioginei tyčiai, kaltininkas šių padarinių nenori, bet sąmoningai leidžia jiems kilti.

LR BK 250 straipsnio 3 d. numatyta kvalifikuota teroro akto sudėtis, kurią sudaro šios alternatyvios veikos:

a) pastato ar įrenginio sprogdinimas, padegimas arba kitoks sunaikinimas ar sugadinimas, jeigu tai sukėlė pavojų daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai. Šiuo atveju pastatas ar įrenginys gali būti sunaikinti ar sugadinti ne tik susprogdinant ar padegant, bet ir kitokiais veiksmais. Pastarųjų požymių įstatymų leidėjas nekonkretizuoja. Darytina išvada, kad formuluoję „kitoks sunaikinimas ar sugadinimas“ apima bet kokį veiksmą, kuriuo sugadinamas

⁹⁴ PAVILONIS, V. *et. al.* Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 155.

ar sunaikinamas pastatas ar įrenginys. Manytina, kad pastariesiems veiksams priskirtina ir avarijos gyvybiškai svarbiuose objektuose, griūčių, potvynių sukėlimas ir pan.⁹⁵ Pavojus daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai apima pasekmes, kurias sudėtinga apibrėžti formaliai. Todėl formuluotė „daugelis žmonių“ yra vertinamasis požymis, kuris nustatomas kiekvienu konkrečiu atveju;

b) radioaktyviųjų, biologinių ar cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimas. Radioaktyviosios medžiagos – tai medžiagos, kurių savitasis aktyvumas viršija nustatytą dydį.⁹⁶ Pagal Lietuvos respublikos radiacinės saugos įstatymą radioaktyvioji medžiaga – tai kiekviena medžiaga, kurioje yra vienas arba daugiau radionuklidų ir kurių savitasis aktyvumas viršija nustatytą dydį.⁹⁷ Cheminė medžiaga – natūralus ar dirbtinis cheminis elementas arba cheminių elementų junginys, įskaitant priedus, reikalingus gaminio stabilumui išlaikyti, ir priemaišas, atsirandančias gaminant, išskyrus tirpiklius, kurie gali būti atskirti nedarant poveikio medžiagos stabilumui bei nepakeičiant jos sudėties.⁹⁸ Cheminis preparatas – dviejų ar daugiau cheminių medžiagų mišinys ar tirpalas.⁹⁹ Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų kategorijas numato Lietuvos Respublikos Cheminių medžiagų ir preparatų įstatymas. Mikroorganizmas – bet koks mikrobiologinis vienetas, ląstelinis ar neląstelinis, sugebantis daugintis ar perduoti genetinę medžiagą, įskaitant virusus, riketsijas, bakterijas, aktinomicetus, grybelius, pirmuonis, gyvulinių ir augalinių ląstelių kultūras.¹⁰⁰ Pavojingos biologinės medžiagos gali būti: botulino toksinas; maras; tuliaremija; raupai; juodligė.¹⁰¹ Kaip cheminis ginklas gali būti panaudota: chloras ir fosgenas; garstyčių dujos; vandenilio cianidas ir ciano chloridas; nervinės dujos.¹⁰²

Inkriminuojant BK 250 str. 3 d., yra būtina išvada apie tiesioginę arba netiesioginę kaltininko tyčią, t.y., kad kaltininkas suvokė savo veikos pobūdį, numatė keliamą pavojų daugelio žmonių gyvybei ir sveikatai, ir norėjo šių padarinių arba jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti.

⁹⁵ Tarptautinė baudžiamoji teisė ir jos normų realizavimas LR Baudžiamajame kodekse. *Teisės apžvalga*, 1999, nr. 1, p. 161.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos branduolinės energijos įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 119-2771.

⁹⁷ Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 11 – 239.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos cheminių medžiagų ir preparatų įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 36-987;

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos ministro įsakymas Dėl genetiškai modifikuotų mikroorganizmų riboto naudojimo Lietuvos Respublikoje tvarkos patvirtinimo. - Valstybės žinios: 2003 08 16 Nr.80-3671

¹⁰¹ COMBS, C. *Terrorism in the twenty first century*. – Upper Saddle River, New Jersey 07458. 2003, p. 262.;

¹⁰² *Ibid.* p. 266.;

Atkreiptinas dėmesys, kad LR BK 250 str. 3 d. numatytą teroro akto sudėtį sudaro dvi grupės alternatyvių veikų. Nors jos vardinamos toje pačioje straipsnio dalyje, tarp jų pastebimas skirtumas. Pastato ar įrenginio sprogdinimas, padegimas arba kitoks sunaikinimas ar sugadinimas bus kvalifikuojamas pagal analizuojamo straipsnio 3 d. tik tuomet, jeigu tai sukels pavojų daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai. Taigi, šiuo atveju teroro akto sudėtis yra materiali. Tuo tarpu veika, susijusi su radioaktyviųjų, biologinių ar cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimu nesiejama su jokiais padariniais ir yra formali. A Gutauskas, kritikuodamas tokią straipsnio techniką yra vaizdžiai pasakęs: “Argi termometro sudaužymas laikytinas teroro aktu?”¹⁰³ Autorės nuomone, minėtų pavojingų medžiagų paskleidimas susijęs su ilgalaikiu pavojingumu neapibrėžtam žmonių ratui. Tokių medžiagų paskleidimas kelia pavojų visų žmonių, esančių jų panaudojimo zonoje sveikatai ar gyvybei. Todėl veika turi būti kvalifikuojama kaip baigtas nusikaltimas nustačius radioaktyviųjų, biologinių ar cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimo faktą, nepriklausomai nuo to, ar medžiagų paskleidimo zonoje faktiškai buvo kitų žmonių. LR BK 250 str. 3 d. numato iš esmės skirtingo pobūdžio veikas tiek pagal veikimo būdą, tiek ir pagal sudėties konstrukciją. Todėl geriau būtų keisti LR BK 250 str. konstrukciją, atsakomybę už minėtų pavojingų medžiagų paskleidimą numatant atskiroje straipsnio dalyje, juolab, kad LR BK 250 str. 4 d. numatyta atsakomybė už radioaktyviųjų, biologinių ar cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimą, kai tokia veika sukėlė sunkių padarinių.

LR BK 250 str. 4 d. taikoma esant šioms atvejams:

a) kai buvo sprogdinamas, padegtas arba kitaip sunaikintas ar sugadintas strateginės reikšmės objektas. Strateginės reikšmės objektai – tai objektai, kurie turi padidintą reikšmę visuomenės gyvenimui. Tai gali būti oro uostai, jūrų uostai, hidroelektrinės, atominės elektrinės ir pan.;

b) kai dėl sprogdinimo ar padegimo, arba pastato ar įrenginio sunaikinimo ar sugadinimo, taip pat dėl radioaktyviųjų, biologinių ar cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimo atsirado sunkių padarinių. „Sunkūs padariniai“ yra vertinamasis požymis. Šiuo atveju sunkūs padariniai galėtų būti ilgam laikui sutrikdyta infrastruktūros objektų veikla, sužalojama daugelio žmonių sveikata arba atimama gyvybė bent

¹⁰³ *Cit. op. 5.*

vienam asmeniui, padaroma didelė materialinė žala valstybei ir pan. Literatūroje yra nuomonė, kad teroro aktas neapima nužudymo.¹⁰⁴ Šiame darbe autorė jau yra išreiškusi nuomonę, kad asmens gyvybės atėmimas patenka į teroro akto sudėtį ir atskirai pagal LR BK 129 str. jo kvalifikuoti nereikia.

Inkriminuojant BK 250 str. 4 d. būtina yra išvada, kad kaltininkas bent bendrais bruožais suvokė sprogdinamo, padegamo arba kitaip naikinamo ar gadinamo objekto padidintą reikšmę visuomenės gyvenimui, arba numatė sunkių padarinių atsiradimo galimybę bei šių padarinių norėjo (tiesioginė tyčia) ar jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti (netiesioginė tyčia).

¹⁰⁴ SPRUOGIS, E. Tarptautinis terorizmas ir legitimųjų priemonių kovojant su juo naudojimas. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 2005, nr. 68 (60), p. 75.

V. Bendrininkavimo požymiai teroro akto normoje

Daugelis tarptautinių konvencijų dėl kovos su terorizmu numato, kad būtų baudžiama ne tik už bendrininkavimą darant konvencijose nurodytas nusikalstamas veikas, bet ir už vadovavimą, organizavimą, o taip pat už padėjimą asmenų grupei vykdyti teroristinius nusikaltimus. Tiek 1997 m. Konvencija dėl kovos su teroristiniais sprogdinimais, tiek ir 1999 m. Konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu numato analogiškas nuostatas, kad asmuo padaro joje numatytą nusikaltimą, jeigu:

- 1) bendrininkauja arba
- 2) organizuoja arba vadovauja kitiems arba
- 3) bet kuriuo kitu būdu padeda bendrą tikslą turinčiai asmenų grupei padaryti konvencijoje apibrėžtą nusikaltimą.

Pagrindų sprendimo 2 str. 2 d. numatyta, kad nusikalstamu laikomas “vadovavimas teroristinei grupei; dalyvavimas teroristinės grupės veikloje, įskaitant informacijos ar materialinių išteklių suteikimą arba kitokią jos veiklos finansavimą, žinant, kad toks dalyvavimas padės teroristinės grupės vykdomai teroristinei veiklai.”¹⁰⁵

Kas yra bendrininkavimas, organizavimas ar vadovavimas bei padėjimas tarptautiniai teisės aktai nekonkretizuoja. Šiuo atveju taikomos nacionalinių baudžiamųjų įstatymų nuostatos. LR BK 250 str. 5 d. ir 6 d. numatyta baudžiamoji atsakomybė už bendrininkų, organizuotos grupės ar teroristinės grupės:

- 1) kūrimą;
- 2) dalyvavimą tokios grupės veikloje;
- 3) tokios grupės finansavimą arba materialinės ar kitokios paramos tokiai grupei teikimą.

Bendrininkavimas – tai ypatinga nusikalstamos veikos padarymo forma, kai nusikalstama veika padaroma bendromis (bent dviejų) asmenų pasatngomis.¹⁰⁶ Reikia pažymėti, kad kelių asmenų pastangų nusikalstamai veikai padaryti suvienijimas lemia didesnę veikos pavojingumą. Būtinai bendrininkavimo požymis yra asmenų susitarimas veikti bendrai. Susitarimas gali būti išreikštas žodžiu, raštu, konkludentiniais veiksmais. Bendrininkavimo

¹⁰⁵ *Cit. op. 2.*

¹⁰⁶ ŠVEDAS, G. *et al.* Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras.- Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2005, p. 154.

atveju būtina nustatyti, kad bendrininko indėlis darant bendrą nusikalstamą veiką yra reikšmingas. Tai reiškia, kad jo veiksmai ar neveikimas sudaro sąlygas kitų bendrininkų veiksams atlikti ar iš esmės juos papildo.

LR BK 250 str. 5 d. ir 6 d. numatytos nuostatos turi būti aiškinamos sistemiškai su LR BK 24 str. bei 25 str., kurie apibrėžia bendrininkų rūšis (vykdytoją, organizatorių, kurstytoją, padėjėją) ir bendrininkavimo formas. Bendrininkavimas – tai tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką. Pagal LR BK 25 str. 2 d. bendrininkų grupė yra tada, kai du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai. Organizuota grupė pagal šio LR BK 25 str. 3 d. yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Organizuotoje grupėje kiekvienas jos narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Grupės organizuotumas pasireiškia tuo, kad jos nariai iš anksto susibūrę aptaria nusikalstamos veikos veiksmų planą: paruošia nusikaltimo realizavimo versijas, išanalizuoja veikos darymo mechanizmą, pasiskirsto vaidmenimis ir pan. Kvalifikuojant teroro aktą su šiuo požymiu būtina įrodyti, kad asmenys, dalyvavę organizuotos grupės veikloje, suvokė padarytų veiksmų bendrumą ir laikė save šios grupės nariais.¹⁰⁷

Teroristinė grupė pagal LR BK 25 str. prilyginanama nusikalstamam susivienijimui. Iš to seka, kad teroristinė grupė – tai trijų ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas, susivienijimas bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti. Pažymėtina, kad teroristinės grupės savokos įvedimas yra LR BK naujovė. Tai tarptautinių teisės aktų kovoje su terorizmu, tiksliau – ES Pagrindų sprendimo nuostatų, įgyvendinimo Lietuvos nacionaliniuose įstatymuose rezultatas. Autorės nuomone, teroristinės grupės specifiškumas reikalauja atskiros jos analizės, todėl ši bendrininkavimo forma išsamiau aptariama kitoje šio darbo dalyje.

Vadovavimas LR BK neišskiriamas kaip konkreti bendrininkavimo rūšis. Jis priskiriamas organizatoriaus atliekamiems veiksams. Pagal LR BK 24 str. 4 d. organizatorius yra asmuo, subūręs organizuotą grupę ar nusikalstamą susivienijimą, jiems vadovavęs ar koordinavęs jų narių veiklą arba parengęs nusikalstamą veiką ar jai vadovavęs. Vadovavimas gali pasireikšti asmenų lenkimu ar jų verbavimu dalyvauti atliekant nusikaltimą, jų suvienijimu, nusikalstamos veiklos planų kūrimu, jų įvykdymo būdų bei priemonių numatymu,

¹⁰⁷ PAVILONIS, V. *et. al.* Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 156.

vaidmenų paskirstymu bendrininkams, jų tarpusavio ryšių nustatymu bei nurodymų davimu jau realizuojant nusikalstamą veiklą. Panašiais veiksmais gali pasireikšti ir organizuotos ar teroristinės grupės kūrimas. Pažymėtina, kad teroristinės grupės kūrimas laikomas baigtu, atlikus bent dalį šios grupės kūrimo veiksmų.¹⁰⁸ Iš LR BK 250 str. 5 d. išplaukia, kad pastaroji nuostata taikytina ir bendrininkų ar organizuotos grupės kūrimui.

Dalyvavimas atitinkamos grupės veikloje reiškia buvimą tokios grupės nariu arba nusikalstamų veikų darymą joje. Paminėtina, kad Pagrindų sprendimas numato subjektyvų dalyvavimo teroristinėje grupėje elementą “žinojimas, kad toks dalyvavimas padės teroristinės grupės nusikalstamai veiklai”. Tačiau vargu ar būtina LR BK išskirti šį subjektyviosios pusės požymį. Remiantis Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo praktika nusikalstamo susivienijimo bylose, galima teigti, kad paprastai asmuo jau įstodamas į teroristinę grupę suvokia ir žino šios grupės tikslus, veiklos formą ir siekia savo veiksmais prisidėti prie teroristinės grupės veiklos.¹⁰⁹

Verta akcentuoti tai, kad išskiriant padėjimą kaip konkrečią bendrininkavimo formą, konvencijose akcentuojama tokios veikos subjektyvioji pusė, t.y. tokia pagalba turi būti sąmoninga ir:

- ja siekiama toliau plėtoti nusikalstamą grupės veiklą arba siekti nusikalstamo tikslo; arba
- ji suteikiama žinant grupės ketinimą padaryti atitinkamą nusikaltimą ar nusikaltimus.

Bendrininkavimo atveju pagal LR BK visi bendrininkai veikia tyčia. Be to, bendrininkavimui būdingesnė tiesioginė tyčia. Paminėtina, kad intelektualų tyčios turinį bendrininkaujant sudaro tokie momentai kaip: kiekvieno bendrininko suvokimas, kad jis su kitais asmenimis dalyvauja bendrai (bent jau su vienu subjektu) daromoje nusikalstamoje veikloje; supratimas, kad visi bendrininkai kėsinaisi į tą patį objektą; vykdytojo motyvų, tikslų bei daromų veiksmų ir siekiamų bendrų nusikalstamo pobūdžio padarinių suvokimas. Valinį tyčios turinį bendrininkaujant sudaro: bendrininko noras veikti kartus su kitais bendrininkais ir siekimas sujungti savo nusikalstamas pastangas su kitų asmenų, dalyvaujančių toje pačioje

¹⁰⁸ Teroristinė grupė prilyginama nusikalstamam susivienijimui, todėl jos požymiai yra aiškinami remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 15 “Dėl teismų praktikos nagrinėjant nusikalstamo susivienijimo baudžiamąsias bylas. Teismų praktika, 2001, p. 96.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis, nr. 2K-250/2005.

nusikalstamoje veikoje, veikla; bendrų nusikalstamų padarinių siekimas ar sąmoningas leidimas tokiems padariniams atsirasti.¹¹⁰ Taigi galima teigti, kad minėti bendrininkų tyčios intelektualusis ir valinis elementai atspindi konvencijose numatytus subjektyviosios pusės požymius, todėl LR BK 250 str. juos išskirti netikslinga.

A. Gutauskas, kritikuodamas bendrininkavimo požymių numatymą LR BK 250 str. 5 d. ir 6 d. teigia, kad finansavimas, materialinės ar kitokios pagalbos teikimas sudaro grupės kūrimo ar dalyvavimo joje požymius.¹¹¹ Iš esmės toks teiginys yra teisingas, tačiau autorės nuomone, minėtų veikų konkretizavimo LR BK pagrindas yra Lietuvos prisiimtų įsipareigojimų pagal tarptautinius teisės aktus įgyvendinimas nacionalinėje teisėje. Tokia pozicija išreikšta ir Lietuvos ataskaitoje¹¹² Jungtinių Tautų Kovos prieš terorizmą komitetui (CTC), kuris koordinuoja JT ST rugsėjo 28 d. rezoliucijos 1373 (2001) nuostatų įgyvendinimą valstybių nacionalinėje teisėje. Pastaroji rezoliucija numato, kad terorizmo aktai, metodai ir praktika yra priešingi Jungtinių Tautų tikslams ir principams ir kad tyčinis finansavimas, planavimas ir teroristinių aktų kurstymas taip pat prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams ir principams. Toje pačioje rezoliucijoje valstybės įpareigojamos užtikrinti, kad asmenys, kurie dalyvauja teroristinių aktų finansavime, planavime, ruošiantis daryti teroristinius aktus ar jų vykdyme bei teikiantys pagalbą, turi būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir atsižvelgiant į tokių nusikaltimų sunkumą, tokie aktai nacionalinėje teisėje turi būti numatyti kaip sunkūs kriminaliniai nusikaltimai.¹¹³

LR BK 250 str. numatyta formuluotė: “tas, kas finansavo arba teikė materialinę ar kitokią pagalbą.” LR BK šių veiklos formų nekonkretizuoja. Pavyzdžiui, Prancūzijos BK teroristinės organizacijos finansavimą apibrėžia kaip aprūpinimą, rinkimą ar disponavimą lėšomis, vertybiniais popieriais ar bet kokios rūšies nuosavybe ar ketinant tai panaudoti ar žinant, kad tai ketinama panaudoti, visiškai ar iš dalies, darymui bet kokiam teroristiniam aktui, nesvarbu kur to akto padarymo vieta.¹¹⁴ Suomijos BK numato atsakomybę už teroristinės grupės rėmimą detalai apibūdinant veikas, kuriomis pasireiškia toks rėmimas. Pagal Suomijos BK asmuo baudžiamas, jeigu jis siekdamas paremti ar žinodamas, kad savo

¹¹⁰ *Cit. op.* 105, p. 157 – 158.

¹¹¹ *Cit. op.* 5.

¹¹² <http://www.un.org/Docs/sc/committees/1337/1.htm> - [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 02 15].

¹¹³ Resolution 1373, adopted by the UN Security Council on 28 September 2001.[interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 02 06]. Prieiga per internetą: <<http://www.unodc.org/images/resolution%201373.pdf>>;

¹¹⁴ *Cit. op.* 65.

veiksmams remia teroristinių nusikaltimų vykdymą ar rengimąsi tokiems nusikaltimams: įsteigia ar organizuoja teroristinę grupę arba verbuoja ar stengiasi užverbuoti asmenis į tokią grupę; tiekia ar stengiasi tiekti teroristinei grupei sprogmenis, ginklus, amuniciją ar medžiagas, įrangą, skirtą gaminti minėtiems objektams ar tiekia kitus pavojingus objektus ar medžiagas; aprūpina ar siekia aprūpinti ar suteikia mokymus teroristinei grupei kriminalinės veiklos sferoje; gauna ar siekia gauti arba suteikia teroristinei grupei patalpas ar sąlygas joms gauti, ar aprūpina transporto priemonėmis ar kitokiais įrankiais, kurie yra labai reikalingi atsižvelgiant į grupės veiklą ir pan.¹¹⁵

Kaip minėta anksčiau šiame darbe, 1999 m. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmu finansavimu terorizmo finansavimą apibrėžia kaip neteisėtą ir sąmoningą, tiesioginį ar netiesioginį lėšų skyrimą arba rinkimą bet kokiais priemonėmis iš anksto apgalvojus arba žinant, kad visos lėšos ar jų dalis bus naudojamos teroristiniams nusikaltimams vykdyti. LR BK nenumato terorizmo finansavimo apibrėžimo. Pagal LR Pinigų plovimo prevencijos įstatymą¹¹⁶ terorizmo finansavimas yra veika, kuria siekiama nusikalstamu būdu ar kitaip gautus pinigus arba kitą turtą panaudoti terorizmui tiesiogiai ar netiesiogiai finansuoti.

Konvencijoje akcentuojami veikos subjektyvieji požymiai. Šios konvencijos 1 str. numato, kad lėšų skyrimas ar rinkimas turi būti daromas:

- neteisėtai ir sąmoningai;
- numatant iš anksto arba žinant, kad visos lėšos arba jų dalis bus naudojamos teroristiniams nusikaltimams vykdyti. Tai reiškia, ne tik tai, kad kaltininkas suvokia, jog lėšas skiria ar renka neteisėtai, bet ir tai, kad jis siekia finansuoti būtent teroristinius nusikaltimus.

Kaip jau minėta šiame darbe, LR BK numatyta bendrininkų kaltės forma yra tyčia ir jos turinys atitinka konvencijoje numatytus subjektyviosios pusės požymius.

¹¹⁵ *Cit. op.* 66.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 117 – 5318.

V.1. Teroristinės grupės požymiai LR BK ir ES Pagrindų sprendime „Dėl kovos su terorizmu“

ES Pagrindų sprendimas dėl kovos su terorizmu išsiskiria iš kitų tokio pobūdžio teisės aktų tuo, kad jame pateikiama teroristinės grupės kaip bendrininkavimo formos samprata. Paprastai Pagrindų sprendimuose bendrininkavimo formos bei rūšys nėra konkretizuojamos ir yra analogiškos Pagrindų sprendimo 4 str., kuriame numatyta valstybių pareiga imtis priemonių, kad būtų baudžiama už kurstymą ar bendrininkavimą bei pasikėsinimą daryti sprendime numatytus nusikaltimus, nekonkretizuojant bendrininkavimo sampratos ir suteikiant teisę šiuos klausimus valstybėms spręsti pagal nacionalinių baudžiamųjų įstatymų nuostatas.

Pagrindų sprendimo dėl kovos su terorizmu 2 str. numatoma valstybių pareiga įtvirtinti baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus padarytus teroristinėje grupėje. Pagal Pagrindų sprendimo 2 straipsnio 1 dalį teroristinė grupė reiškia “organizuotą grupę iš daugiau kaip dviejų asmenų, sukurtą per tam tikrą laikotarpį ir suderintai veikiančią turint tikslą daryti teroristinius nusikaltimus.” Organizuota grupė – “grupė, kuri nėra atsitiktinai sudaryta tiesiogiai kokiam nors nusikaltimui padaryti ir kurioje nebūtinai turi būti formaliai jos nariams padalyti vaidmenys, narystės tęstinumas ar išplėtotą struktūrą.”¹¹⁷ Pagrindų sprendime suformuluotą teroristinės grupės sąvoką atitinka LR BK 25 straipsnio 4 d. ir LR BK 250 str. 6 d. numatyti apibrėžimai. Kaip jau minėta, sistemiškai taikant šiuos straipsnius teroristinė grupė pagal LR BK – tai grupė trijų ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas, kai tie asmenys susivienija bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti. Teroristinės grupės tikslas – LR BK 250 str. numatytomis veikomis bauginti žmones arba neteisėtai reikalauti iš valstybės, jos institucijos ar tarptautinės organizacijos atlikti tam tikrus veiksmus arba suslaikyti nuo jų. Pastarasis požymis lemia tai, kad teroristinė grupė negali būti tapatinama su nusikalstamu susivienijimu. Pirma, teroristinė grupė kuriama siekiant daryti ne apskritai sunkius ar labai sunkius nusikaltimus, bet konkrečius - teroro aktus, numatytus LR BK 250 str. Antra, teroristinė grupė kuriama siekiant daryti nusikalstamas veikas ir jomis bauginti žmones arba neteisėtai reikalauti iš valstybės, jos institucijos ar tarptautinės

¹¹⁷ *Cit. op. 2.*

organizacijos atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo jų. Tuo tarpu nusikalstamas susivienijimas paprastai susijęs su ekonominės naudos siekimu.

Lyginant Pagrindų sprendime ir LR BK vartojamas teroristinės grupės sąvokas galima teigti, kad jos atitinka viena kitą. Vienintelis skirtumas yra tas, kad Pagrindų sprendime vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas ar išplėta struktūra nėra būtinas tokios grupės požymis.

Sąvoka “teroristinė grupė” rodo, kad tokios grupės paskirtis yra daryti teroristinius nusikaltimus. Kaip jau buvo minėta šiame darbe, teroro akto norma neapima visų veikų, kurios tiek pagal tarptautines sutartis, tiek ir pagal ES Pagrindų sprendimą yra įvardintos kaip teroristiniai nusikaltimai. Asmenys galės būti nubausti už nusikaltimus, padarytus teroristinėje grupėje tik tuomet, kai padarys veikas, numatytas teroro akto normoje. Kitaip tariant teroristinės grupės veikla susijusi su specifiniais nusikaltimais, t.y. veikomis, numatytomis tik teroro akto normoje. Šiuo atveju Pagrindų sprendime teroristinės grupės sąvoka yra platesnė nei numatyta LR BK.

Nepaisant šių minėtų skirtumų, LR BK 250 str. 6 d. numatyta teroristinės grupės traktuotė atitinka Pagrindų sprendimo nuostatas. Nenustačius visų Pagrindų sprendime nurodytų teroristinės grupės požymių, veika gali būti baudžiama kaip bendrininkų ar organizuotos grupės teroro aktams daryti kūrimas, dalyvavimas jos veikloje arba jos rėmimas pagal LR BK 250 str. 5 dalį, arba kaip nusikalstamas susivienijimas pagal LR BK 249 str.¹¹⁸

Analizuojant Pagrindų sprendimo nuostatas paminėtini keletas probleminių aspektų. Pagal Pagrindų sprendimą teroristinės grupės apibrėžimas yra platus ir bendriausia prasme apima bet kokią daugiau kaip trijų asmenų grupę, siekiančią daryti teroristinius nusikaltimus. Esant tokiai situacijai tampa problematiška atriboti dalyvavimą teroristinės grupės veikloje (Pagrindų sprendimo 2str. 2 d. b p.) nuo paprasto bendrininkavimo darant teroristinių nusikaltimą (Pagrindų sprendimo 4 str. 1 d.). Suklastotų administracinių dokumentų rengimas, kaip atskiras, su teroristine veikla susijęs nusikaltimas, gali būti sunkiai atibojamas nuo bendrininkavimo darant teroristinių nusikaltimą pagal Pagrindų sprendimo 4 str. 1 d.

Kai kurių autorių nuomone, bendrininkavimo normų numatymas tame pačiame LR BK 250 str. gali sukelti problemų. A. Gutauskas teigia, kad “bendrininkavimo formų kūrimas, dalyvavimas jų veikloje, jų finansavimas arba materialinės ar kitokios paramos joms teikimas negali apimti teroro aktą sudarančių veiksmų, numatytų šio straipsnio 1–4 dalyse, padarymą.

¹¹⁸ *Cit op.* 6, p. 109.

Taigi lieka vienintelė galimybė inkriminuoti kaltininkams juos atskirai kaip idealią nusikaltimų sutaptį. Atkreiptinas dėmesys – pagal to paties straipsnio skirtingas dalis?”¹¹⁹ Autorės nuomone, vengiant tokios situacijos, galbūt reikėtų atsakomybę už bendrininkavimą vykdant teroro aktą numatyti atskirame LR BK straipsnyje juolab, kad ir literatūroje su teroristine grupe susiję nusikaltimai išskiriami kaip atskira kategorija.¹²⁰

Kai kurių užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose atsakomybę už teroristinių nusikaltimų darymą bendrininkaujant reglamentuojama įvairiai. Pavyzdžiui, pagal Suomijos BK BK „teroristinė grupė“ tai struktūruota grupė, susidedanti iš ne mažiau kaip trijų asmenų, įsteigta per tam tikrą laiką, kurios tikslas daryti teroristinius nusikaltimus. Vadovavimas teroristinei grupei, padėjimas tokiai grupei, ar teroristinės grupės finansavimas numatytas atskiruose Suomijos BK straipsniuose.

Prancūzijos BK (421 - 2 – 1 str.) teroristinės grupės tiesiogiai neįvardija, bet numato kad asmuo baudžiamas už dalyvavimą bet kokios grupės ar įsteigtos asociacijos, kurių tikslas daryti teroristinius nusikaltimus, veikloje. Atskirai numatyta baudžiamoji atsakomybė už vadovavimą ar tokios grupės organizavimą.

Pagal LV BK 88 str. 2 d. atsako asmuo, kuris vadovauja kriminalinei organizacijai ar dalyvauja vykdant nusikaltimus, numatytus šio straipsnio pirmoje dalyje. Latvijos BK 89 (1) str. įtvirtina atsakomybę už kriminalinės organizacijos įsteigimą. Kriminalinė organizacija tai grupė asmenų, sudaryta iš ne mažiau kaip penkių asmenų, turint tikslą vykdyti ypač sunkius nusikaltimus žmoniškumui ir taikai, karo nusikaltimus, genocidą ar vykdyti ypač rimtus nusikaltimus valstybei. Pagal LV BK kriminalinė organizacija turi būti sudaryta iš ne mažiau kaip penkių asmenų. Toks dalyvių skaičius neatitinka pagrindų sprendime numatytos teroristinės grupės požymių, kur reikalaujama, kad tokioje grupėje būtų ne mažiau kaip trys asmenys. Todėl, jeigu terorizmą darys grupė, sudaryta pavyzdžiui iš keturių asmenų, tai tokiu atveju asmenys atsakys už terorizmo įvykdymą organizuotoje grupėje, kuri pagal LV BK 21 str. apibrėžiama kaip grupė, sudaryta iš daugiau kaip dviejų asmenų, kuri buvo sukurta turint tikslą bendrai daryti kriminalinius rimtus ar labai rimtus nusikaltimus ir kurios nariai,

¹¹⁹ *Cit. op. 5.*

¹²⁰ *Cit. op. 86.*

atsižvelgiant į susitarimą, turi paskirstytas užduotis. Kiti atvejai bus kvalifikuojami kaip nusikaltimas padarytas bendrininkaujant.

Rusijos federacijos BK kvalifikuotą terorizmo nusikaltimo sudėtį sudaro terorizmas, padarytas grupės iš anksto susitarusių asmenų bei organizuotos grupės. Pagal RF BK 35 str. nusikaltimas laikomas padarytas grupės iš anksto susitarusių asmenų, kai daryti nusikalstamą veiką iš anksto susitaria du ar daugiau asmenų. Organizuota grupė pagal minėtą straipsnį reiškia grupę asmenų, iš anksto susivienijusių vienam ar keliems nusikaltimams ir kuriai būdingas pastovumas.¹²¹

Atsakomybė už nusikaltimus, susijusius su teroristinėmis grupėmis numatyta ir daugelio kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose. Pagal Ispanijos BK asmuo baudžiamas už priklausymą ar veikimą ar bendradarbiavimą su ginkluotomis grupuotėmis, organizacijomis ar grupėmis, kurių tikslas yra sutrikdyti konstitucinę santvarką ar rimtai pakeisti visuotinę tvarką. Italijos BK numatyta baudžiamoji atsakomybė asmeniui, kuris organizavo grupės subūrimą teroristiniais tikslais bei siekiant sutrikdyti demokratinę tvarką. Vokietijos BK numato baudžiamąją atsakomybę už teroristinių susivienijimų kūrimą.¹²²

Bendrininkavimas darant teroristinius nusikaltimus įvairių valstybių nacionaliniuose įstatymuose baudžiamas atsižvelgiant į konkrečios valstybės tradicijas. Vienose jų teroristinė grupė įvardijama tiesiogiai ir numatyti jos požymiai, kitose – ji numatyta netiesiogiai, kur be bendrų bendrininkavimo formų požymių charakterizuojantis tokios grupės požymis yra tikslas daryti teroristinius nusikaltimus. Atsižvelgiant į tarptautiniuose teisės aktuose numatytus reikalavimus daugelio valstybių įstatymuose reglamentuojant teroristinius nusikaltimus išskiriamos atskiros bendrininkavimo rūšys: vadovavimas, organizavimas, dalyvavimas atitinkamoje grupėje.

¹²¹ *Cit. op.* 70.

¹²² Европейская система предотвращения терактов. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 10 11]. Prieiga per internetą: <<http://studies.agentura.ru/tr/reform/eurocounterterrorism/html>>

6. IŠVADOS

1. Teroro aktas yra nusikalstama veika, kuria tiesiogiai kėsinama į visuomenės saugumą, sukeliant joje paniką, sumaištį, baimės ir nesaugumo jausmą. Papildomas teroro akto objektas yra žmonių gyvybė, sveikata, nuosavybė. Objektyviai teroro aktas pasireiškia sprogmenų padėjimu, sprogdinimu, padegimu žmonių gyvenamojoje, darbo, susibūrimo ar viešojoje vietoje, o taip pat radioaktyviųjų, biologinių, cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimu. Teroro akto pobūdis bei padarymo vieta nulemia tai, kad darant šį nusikaltimą sukeliama grėsmė ne vienam ar keliems asmenims, bet didelei ar neapibrėžtai jų grupei, todėl teroro aktas yra viena iš pavojingiausių nusikalstamų veikų.

2. LR BK 250 str. numatytoje teroro akto normoje įgyvendinamos tarptautinių teisės aktų dėl kovos su terorizmu nuostatos. Šis straipsnis apima tik dalį tarptautiniuose teisės aktuose numatytų teroristinių nusikaltimų. Teroro aktas yra viena iš specialių LR BK normų, įtvirtinančių atsakomybę už teroristinius nusikaltimus.

3. Tarptautiniai teisės aktai nepateikia bendros terorizmo definicijos. Tarptautiniu mastu sukurta sistema, kuomet konvencijose numatomos konkrečios terorizmo formos, įtvirtinant jas kaip teroristinius nusikaltimus.

4. Teroro aktas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose traktuojami įvairiai. Baudžiamumas už tarptautiniuose teisės aktuose numatytus teroristinius nusikaltimus realizuojamas pagal kiekvienos valstybės pasirinktus įvairius tarptautinės teisės normų įgyvendinimo būdus ir formas bei atsižvelgiant į nacionalinės baudžiamosios teisės principų skirtingumą.

5. Tarptautiniuose teisės aktuose ir daugelio užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose teroristinio nusikaltimo tikslas traktuojamas kaip specifinis nusikalstamos veikos požymis, atspindintis teroristinio nusikaltimo esmę ir atribojantis jį nuo kitų nusikaltimų. Kita vertus, atsižvelgiant į užsienio valstybių pasirinktą teroristinių nusikaltimų reglamentavimo modelį, subjektyviosios pusės požymiai turi daugiau tam tikrą nusikalstamų veikų integruojančio ir apjungiančio elemento prasmę. Tikslas, kaip būtinas teroro akto subjektyviosios pusės požymis LR BK numatytas tais atvejais, kai teroro aktas padaromas teroristinėje grupėje. Tai, kad kitų teroro akto veikų atžvilgiu tikslas kvalifikavimui reikšmės neturi, neprieštarauja tarptautinių teisės aktų nuostatomis, tačiau gali sukelti teroro akto atribojimo nuo kitų nusikalstamų veikų, problemą.

6. LR BK 250 str. įgyvendinami tarptautinių teisės aktų reikalavimai numatyti baudžiamumą už teroristinių nusikaltimų padarymą bendrininkaujant. Šios nuostatos yra įgyvendintos LR BK 250 str. 5 d ir 6 d. pagal kurias baudžiama už teroro akto padarymą bendrininkų, organizuotoje ar teroristinėje grupėje. Atitinkamai pagal tarptautinių teisės aktų reikalavimus LR BK numato baudžiamumą už tokias veikas kaip minėtų grupių: kūrimas, dalyvavimas jų veikloje, finansavimas, materialinės ar kitokios pagalbos teikimas.

7. Teroristinės grupės sąvoka yra LR BK naujovė, susijusi su ES Pagrindų sprendimo dėl kovos su terorizmu nuostatų įgyvendinimu. Iš esmės LR BK ir Pagrindų sprendime numatyti teroristinės grupės požymiai atitinka, tik LR BK ji traktuojama siauriau, t.y. šios grupės požymiai apima veikas, numatytas tik teroro akto normoje.

Santrauka

2000 m. – 2003 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė eilę įstatymų, kuriais ratifikavo pagrindines konvencijas dėl kovos su terorizmu. Šių tarptautinių teisės aktų įgyvendinimas sąlygojo esminius LR BK 250 str. numatytos teroro akto sudėties pakeitimus bei papildymus. Magistro darbe analizuojami LR BK 250 str. numatytos teroro akto sudėties požymiai bei tarptautinių teisės aktų nuostatos ir daroma išvada, kad LR BK nuostatos suponuoja tinkamą tarptautinių teisės aktų įgyvendinimą.

Darbe atskleidžiama teroro akto sąvoka, teroro aktą apibrėžiant kaip vieną pavojingiausių nusikaltimų, pasireiškiančiu sprogmenų padėjimu, sprogdinimu, padegimu, žmonių gyvenamojoje, darbo, susibūrimo ar viešojoje vietoje, radioaktyviųjų, biologinių, cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimu, kuriuo tiesiogiai kėsinama į visuomenės saugumą ir kuris kelia grėsmę žmonių gyvybei, sveikatai, nuosavybei. Darbe pažymima, kad teroro akto esmė pasireiškia tuo, jog darant šį nusikaltimą visuomenėje sukeliama panika, sumaištis, baimės ir nesaugumo jausmas, nes teroro akto pobūdis bei padarymo vieta nulemia tai, kad darant šį nusikaltimą sukeliama grėsmė ne vienam ar keliems asmenims, bet didelei ar neapibrėžtai jų grupei.

Tarptautinių teisės aktų analizė parodo, kad vieningas terorizmo apibrėžimas nenumatytas. Tarptautiniu mastu sukurta sistema, kuomet išskirtos tik konkrečios terorizmo formos, apibrėžtos atskirose tarptautinėse konvencijose. Magistro darbe nagrinėjamos užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų nuostatos, numatančios atsakomybę už teroristinius nusikaltimus. Daroma išvada, kad teroristiniai nusikaltimai užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose traktuojami nevienodai. Baudžiamumas už teroristinius nusikaltimus realizuojamas pagal kiekvienos valstybės pasirinktus įvairius tarptautinės teisės normų įgyvendinimo būdus ir formas bei atsižvelgiant į nacionalinės baudžiamosios teisės principų skirtingumą.

Darbe analizuojami kvalifikuotos teroro akto sudėties požymiai, atskleidžiamas jų turinys, aptariami galimi probleminiai LR BK 250 str. nuostatų taikymo praktikoje aspektai. Darbe nagrinėjamos LR BK 250 str. nuostatos, numatančios baudžiamąją atsakomybę už teroro akto darymą bendrininkaujant, analizuojama teroristinės grupės sąvoka.

Definition of act of terrorism according to the Penal code of Lithuania, criminal laws of foreign states and international law

Summary

At the 2000 – 2003 the Seimas of the Republic of Lithuania adopted a range of new legal acts according to the purpose of implementation of international legal instruments in the national criminal law. In the work the author analyses criminal elements of terror act in the Lithuanian Penal code and in the international legal instruments against terrorism as well as in the national criminal law of foreign countries. The author establishes main problems that occur in the process of qualification of terror act. Also in this work considering the implementation of international rules in force according to the Penal code of the Republic of Lithuania author comes to a conclusion that international provisions is transferred successfully.

In the work author establishes the concept of terror act as one of the most dangerous offences witch means the placing of explosives with the intent to cause explosion, cause of explosion or fire to in a place of dwelling, work, gathering or a public place also spreading of radioactive, biological or hazardous substances, preparations or micro-organisms. The essence of terror act is that this offence is related with endangerment of public safety, the human life, health and property. The objective elements of terror act leads to the endangerment of many people lives or health.

The analysis of international legal acts shows that there is no legal definition of terrorism. Therefore international conventions in the fight against terrorisms deal with a specific forms or terrorism. In the work author analyses the criminal laws of foreign states and comes to the conclusion that terror act is criminalized differently in each state. This is because each state has a right to choose the way of implementation of international legal acts in their national criminal law.

In the work author also considers qualifying elements of terror act, analyses the problems that may occur when implementing the article 250 of Criminal code of Lithuania in the practical area. Author analyses the regulations of liability for terror act when it committed in accomplice, considers the concept of terrorist group.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Tarptautiniai teisės aktai:

1. 1977 m. Europos konvencija „Dėl kovos su terorizmu.“ Valstybės žinios, 1997, Nr. 7 – 116;
2. 1997 m. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija „Dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais.“ Valstybės žinios, 2004, Nr. 36 – 1184;
3. 1999 m. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija „Dėl kovos su terorizmo finansavimu.“ Valstybės žinios, 2003, Nr. 8 – 268;
4. Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism. Strasbourg, 15.V.2003. European Treaty Series – No. 190;
5. 2002 m. birželio 13 d. Europos Sąjungos Tarybos Pagrindų sprendimas dėl kovos su terorizmu. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 10 14]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0475:LT:NOT>>;
6. Resolucija 1373, adopted by the UN Security Council on 28 September 2001.[interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 02 06]. Prieiga per internetą: <<http://www.unodc.org/images/resolution%201373.pdf>>;
7. Proposal for a Council framework Decision on combating terrorism. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 08 16]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/comm/external_relations/efsp/doc/com_01_521.pdf>;
8. Komisijos pranešimas, parengtas pagal 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo dėl kovos su terorizmu 11 straipsnį. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 11 15]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu>>;
9. Council common position of 27 December 2001 on the application of specific measures to combat terrorism. OJ L 344, 28/12/2001p. 0015 – 0017;

II. Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai:

10. Lietuvos Respublikos Konstitucija. (su pakeitimais ir papildymais) Valstybės žinios, 1992, Nr. 33 – 1014;
11. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 89- 2741;
12. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Įsigaliojo nuo 1961 09 01 iki 2003 04 30; Negalioja nuo 2003 05 01;

13. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 117 – 5318);
14. Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 17-701;
15. Lietuvos Respublikos branduolinės energijos įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 119-2771;
16. Lietuvos Respublikos cheminių medžiagų ir preparatų įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 36-987;
17. Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 11 – 239;
18. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo strategija. Valstybės žinios, 2005, Nr. 15 – 473;
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių“ 7 straipsnio ketvirtosios dalies ir 12 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Valstybės žinios, 1995, Nr. 86 – 1949;
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtąjo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Valstybės žinios, 1995, Nr. 9 – 199;
21. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos ministro įsakymas “Dėl genetiškai modifikuotų mikroorganizmų riboto naudojimo Lietuvoje tvarkos patvirtinimo.”, Valstybės žinios, 2003, Nr. 80-3671;

II. Užsienio valstybių norminiai teisės aktai:

22. Penal code of France. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 09 03]. Prieiga per internetą: <http://195.83.177.9/upl/pdf/code_33.pdf>;
23. Penal code of Finland. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 08 23]. Prieiga per internetą: <<http://www.finlex.fi/pdf/saadkaan/E8890039.PDF>>;
24. Уголовный кодекс Российской Федерации. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 10 15]. Prieiga per internetą: <<http://www.hro.org/docs/rlex/uk>>;

25. Penal code of Australia [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 01 29]. Prieiga per internetą: <<http://www.comlaw.gov.au/ComLaw/Legilation>>;
26. Penal code of Latvia. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 09 07]. Prieiga per internetą: <<http://wings.buffalo.edu/law/bclc/resource.htm>>;

III. Specialioji literatūra:

27. A. ABRAMAVIČIUS, A; MICKEVIČIUS, D; ŠVEDAS, G. *Europos sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005;
28. ABRAMAVIČIUS, A. Tarptautinio pobūdžio nusikaltimų ir tarptautinių nusikaltimų santykio problemos. *Teisė*, 1992, nr. 26;
29. AIDUKAS, M. *Jungtinių tautų dokumentų rinkinys. Nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija. Standartai ir normos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004;
30. ALIUKONIENĖ, R; MILINIS, A. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. *Teisė*, 2006, nr. 59;
31. Басицкий И., Легенченко Н. *Терроризм* Министерство внутренних дел Республики Беларусь. Минск, 2001;
32. BEINORAVIČIUS, D. Terorizmas: jo priežastys ir raidos tendencijos. *Jurisprudencija*, 2005, t. 68 (60);
33. CASSESE, A. *International criminal law*. Oxford university press, 2003;
34. COMBS, C. *Terrorism in the twenty first century*. – Upper Saddle River, New Jersey 07458. 2003;
35. GUTAUSKAS, A; KALESNYKAS, R; PETROŠIUS, D. Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 2004, t. 63 (55);
36. KRIEKEN, VAN. *Terrorism and the international legal order*. TMC Asser press. The Hague, 2002;
37. KUZAVINIS, K. Lotynų – lietuvių kalbų žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996;

38. MAGGOTO, JACKSON N. *Battling terrorism. Legal perspectives on the use of force and the war on terror*. Australia, University of Newcastle: Ashgate, 2005;
39. MISIŪNAS, J. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus, susijusius su šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų medžiagų, taip pat nešaunamojo ginklo apyvartos pažeodimais. *Teisės problemos*, 1998, nr. 3-4;
40. PATRITIA, K. *et. al.* *Encyclopedia of world terrorism 1996 – 2002*. Sharpe reference, an imprint of M. E. Sharpe, Inc. 2003;
41. PAUKŠTĖ, A. Terorizmo sąvoka. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 2004, nr. 59 (51), p. 68-80;
42. PAUKŠTĖ, A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija, 2006;
43. PAVILONIS, V. *et. al.* *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2000;
44. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2000.
45. Tarptautinė baudžiamoji teisė ir jos normų realizavimas LR Baudžiamajame kodekse. *Teisės apžvalga*, 1999, nr. 1, p. 159;
46. SPRUOGIS, E. Tarptautinis terorizmas ir legitimųjų priemonių kovoje su juo naudojimas. *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 2005, nr. 68 (60), p. 74-82;
47. ŠVEDAS G. (et al). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras.- Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2005;*
48. ŠVEDAS, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: teisinės informacijos centras, 2006;
49. WERLE, G. *Principles of international criminal law*. TMC, Asser press, 2005;

III. Teismų praktika:

50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus 2005 m. kovo 22 d. nutartis b.b., Nr. 2K-250/2005;
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 15 “Dėl teismų praktikos nagrinėjant nusikalstamo susivienijimo baudžiamąsias bylas“. Teismų praktika, 2001;

IV. Elektroniniai dokumentai:

52. DUMITRIU, E. *The E.U.'s Definition of Terrorism: The Council Framework Decision on Combating Terrorism, Part 1 of 2*. German law journal, 2004, No. 5. Special edition. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 09 11]. Prieiga per internetą: <<http://www.germanlawjournal.com/article.php?id=435>>;
53. GANOR, BOAZ. *Defining terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 02 13] Prieiga per internetą: <<http://www.ict.org.il/arsticles/define.htm>>;
54. GODLER, B; WILLIAMS, G. *What is 'terrorism'. Problems of legal definition*. UNSW Law journal. Volume (27)2. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 02 06]. Prieiga per internetą: <<http://alidoro.catchword.com/vl=3857729/cl=17/nw=1/rpsv/cw/www/tandf/1057610X/v24n5/contp1-1.htm>>;
55. GUTAUSKAS, A. Terorizmo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. [Interaktyvus] *Teisė*, 2005, nr. 54. [žiūrėta 2006 11 12]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/teise/54/straipsniai/str7.pdf>>;
56. Lietuvos Respublikos atsakaita JT Kovos prieš terorizmą komitetui dėl JT ST rezoliucijos 1373 įgyvendinimo. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 02 15]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/Docs/sc/committees/1337/1.htm>>;
57. Terrorism Prevention Branch Brochure. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 02 05]. Prieiga per internetą: <http://unodc.org/pdf/crime/terrorism/GPT_April2005.pdf>;
58. Европейская система предотвращения терактов. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 10 11]. Prieiga per internetą: <<http://www.studies.agentura.ru/tr/reform/eurocounterterrorism/html>>.

